Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

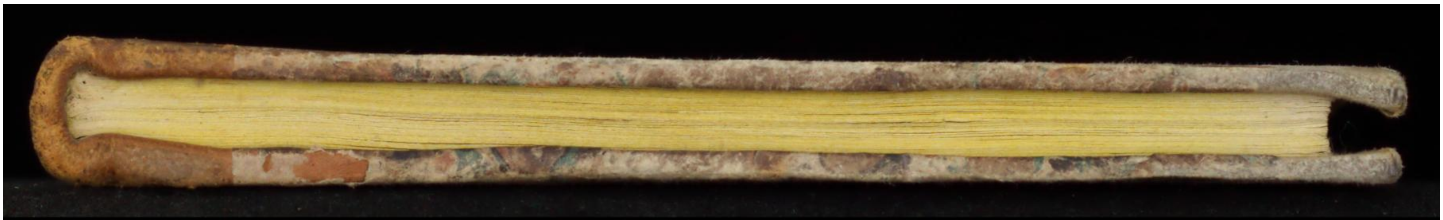

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

~~113~~ 170 G 15

730

1/11/6

Col. ad D avent. Jac. de Breda — Hagn. N. 5256

cum aliis Tract. Ciceron.

GW. 6946

CA. 428

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

J F v and Welde I.F.D.V

M. T. Ciceronis de senectute item de amicitia libri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

M·T·Ciceronis Cato Maior vel de Sene
ctute ad Ti·Pomponium Atticum·

Præfacio·

Tite ſi quid ego adiuto·cu
rā ve leuaſſo·Quæ nūc te co
quit·& verſat ſub pectore fi
xa·Et qua deprimeris·ec
quid erit precij? Licet enim
verſibus ijſdem mihi affari te Attice quibus
affatur flamminiū ille vir haud magna cuz
re·ſed fide plenus·q̄nq̄m certe ſcio nō vt flā
miniū ſollicitari te Attice ſic noctes q₃ dies
q₃·Noui enī moderationē animi tui & æquita
tē·Teq₃ nō cognomen ſolum Athenis depor
taſſe ſed humanitatē & prudentiam intelligo
Et tamen ſuſpicor ijſdem rebus te·quib⁹ me
ipſum interdum grauius cōmoueri·quarum
cōſolatio & maior eſt·& in aliud tempus dif
ferenda·Nunc autē mihi viſū eſt de ſenectu
te aliquid ad te ſcribere·hoc enī onē q̄d mihi
tecum commune eſt·aut iam vrgentis·aut
certe aduentantis ſenectutis·& te & meipſūz
leuari volo·Et ſi te quidem id modeſte ac ſa
pienter ſicut omnia & ferre & laturū eſſe certe
ſcio·Sed mihi cuz de ſenectute aliquid vel
lem ſcribere tu occurrebas dignus eo munē·
quo vterq₃ noſtrū cōmuniť vteret᷑·Mihi q̄dē

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ita iucunda huius libri confectio fuit · vt nõ
modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſti
as · ſꝫ effecerit mollem etiã ⁊ iucundaꝫ ſene
ctutem · Nunq̃ꝫ igitur ſatis laudari digne po
terit philoſophia · cui qui pareat · omne tem
pus ætatis ſine moleſtia poſſit degere · Sed
de cæteris ⁊ diximus multa · ⁊ ſaepe dicemꝰ
Nunc vero librum de ſenectute ad te miſimꝰ
Omnem autẽ ſermonem tribuimus non Ti
thono · vt Ariſtarchus · ne parũ eſſet aucto
ritatis ĩ fabula · ſed · M · Catoni ſeni quo ma
iorẽ auctoritateꝫ haberet oratio · Apud quẽ
Læliũ ⁊ Scipionẽ fecimꝰ admirates · ꝙ is tã
facile ſenectutẽ ferret · iiſqꝫ eũ reſpondentẽ ·
qui ſi eruditius videbit̃ diſputare · q̃ꝫ conſue
uit ipſe in ſuis libris · attribuito græcis litte
ris · quarũ conſtat eum perſtudioſum fuiſſe
in ſenectute · Sed quid opus eſt plura? Iã
eni ipſius Catonis ſermo explicabit noſtraꝫ
omnem de ſenectute ſententiam ·

Dialogꝰ · P · Scipio · C · Lælius ⁊ Ca
to interlocutoreſ ·

Aepe numero mirari ſoleo cum hoc
C · Lælio · tũ cæterarũ rerum tuã ex
cellẽtẽ · M · Cato ꝑfectãqꝫ ſapiẽtiã ·
tũ vel maxĩe ꝙ ſenectutẽ tuã nunq̃ꝫ tibi g̃uẽ
eẽ ſenſerim · Quæ plæriſqꝫ ſenibꝰ ſic odioſa

ē· vt onus ſe ætna ǧuius dicāt ſuſtinē · Ca
to· Rē haud ſane Scipio ⁊ Læli difficilē ad
mirari videmi· Quib9 ·n· nihil opis ē i ipſ ad
bn̄ btēq3 viuēdū· ijs ois ǧuis ē ætas · Qui āt
oia bona a ſeipſis petūt· ijs nihil p̄t malū vi
deri qd naturæ ncc̄ītas afferat· Quo in gene
re in primis ē ſenectus · quam vt adipiſcāť
oēs optāt· eādē accuſāt adeptā· tāta ē incon
ſtātia· ſtultícia· atz puerſitas · Obrepe aiūt
eā citius quā putaſſēt· Primū q̄s coegit eos
falſū putaē· Qui ·n· citi9 adoleſcētiæ ſenect9
q̄3 puericíæ adoleſcētia obrepit· Deide q̄ mi
n9 grauis eēt ijs ſenect9 · ſi octigēteſimū ānū
ageret q̄3 octogeſimū· Præterita eni ætas
q̄muis lōga cū effluxiſſ3 · nulla ꝯſolatiōe per
mulcē poſſet ſtultā ſenectutē. q̄ārca ſi ſapiēti
am meā admirari ſoletis · q̄ vtinā digna eēt o
pinione vrā nrōq3 cognoie · i hoc ſum9 ſapien
tes q̄ naturā optimā ducē tāq̄3 deū ſeq̄mur·
eiq3 pemus · a q̄ nō veriſil̄e ē cū cæteræ ptes
ætatis bn̄ deſcriptæ ſint extremū actū tāq̄m
ab ierti poeta eē neglectū· S3 tn̄ ncc̄e fuit eē
aliqd extremū · ⁊ tāq̄3 i arborū baccis terreq3
frugib9 maturitate tēpeſtia q̄ſi victū ⁊ cadu
cū q̄d ferēdū ē mollit ſapiēti Quid ei ē aliud
gigātū moē bellaē cū dijs ñ naturæ r̄pugna
re. Læli9. Atq̄ Cato gratiſſimū nob vt etiā p

Scipione pollicear feceris ſi · qm̄ volumus ꝛ
ſperamus q̄de ſenes fieri · ante multo a te didi
cerimus · quibꝰ facillime rōnibꝰ ingraueſcētē
ætatē poſſimus ferre · CATo · Faciā Læli ·
p̄ſertim ſi vtriq; veſtrū gratū · vt dicis futu
rū eſt · Scipio · Volumus ſane niſi moleſtuz
eſt Cato tanq̄m aliquā viā lōgā ꝯfeceris · q̄
nobis q̊ꝫ ingrediendū ſit · iſtuc quo ꝑueniſti
videre quale ſit · Cato · Faciā vt potero Læli
Sæpe enī interfui querelis meorū æqualiū ·
pares āt cū paribus veteri ꝓuerbio facillime
cōgregāt̄ · quæ C · Salinator · quæ · Sp ·
Albinꝰ hoies cōſulares nr̄i fere æquales deplo
rare ſolebāt Tū ꝗ voluptatibꝰ carerēt · ſine q̄
bus vitā nullā putarēt · tū ꝗ ſpernerent̄ ab
ijs a quibꝰ eſſent coli ſoliti · Qui mihi nō vide
bantur accuſare id qđ eēt accuſādū · Nam ſi
id culpa ſenectutiſ accideret eadem mihi vſu
euenirēt reliquiſ q; omnibꝰ maioribus natu ·
quorū ego multorū cognoui ſenectutē ſine q̄
rela · qui ſe libidinū vinculis laxatos eſſe nō
moleſte ferrēt · nec a ſuis deſpicerent̄ · ſꝫ oim
iſtiuſmodi querelarū in moribꝰ eſt culpa nō
ætate · Moderati eī et nō difficiles ſenes nec
inhumani tolerabilē agūt ſenectutē · Impor
tunitas āt et inhumanitas omni ætati mole
ſta eſt · Lælius · Eſt vt dicis Cato Sed for

taſſe dixerit quiſpiã tibi ꝓpter opes ⁊ copiaſ
⁊ dignitatẽ tuã tolerabilẽ ſenectutẽ videri ·
Idẽ autẽ non poſſe multis cõtingere · Cato ·
Eſt iſtud quidem Læli aliquid · ſed nequa
q̃m in iſto ſunt oĩa · vt Themiſtoclem ferũt
Seriphio cuidã in iurgio reſpondiſſe · cum
ille dixiſſet nõ eũ ſua ſed patriæ gloria ſplẽ
dorẽ aſſecutũ · non hercle inquit · ſi ego Seri
phius eſſem ignobilis · nec ſi tu athenienſiſ
eſſes · clarus vnq̃m fuiſſes · Quod eodez mõ
de ſenectute poteſt dici · Nec eni in ſũma ino
pia leuis eſſe ſenectus poteſt · ne ſapienti qui
dem · nec inſipiẽti in ſũma copia nõ grauis ·
Aptiſſima omnino ſunt Scipio ⁊ Læli arma
ſenectutis artes exercitationeſ qꝫ virtutum ·
quæ in omni ætate cultæ · cũ multũ diuqꝫ vi
xeris · mirificos afferũt fructus · nõ ſolũ qꝛ
nũq̃ꝫ deſerũt · ne in extremo quidẽ tp̃e ætatiſ
q̃nq̃m id maximũ ẽ · verũ etiã quia ↄſcientia
bene actæ vitæ multorũqꝫ bñfactoruꝫ recor
datio iucũdiſſima eſt · Ego quidez · Qu · ma
ximũ eũ qui tarentũ recepit · adoleſcẽs ita di
lexi ſenẽ vt æqualẽ · Erat ei in illo viro comi
tate grauitas ↄdita · nec ſenectus mores mu
tauerat · q̃nq̃ꝫ eũ colere cœpi non admodum
grãdem natu · ſed tñ iã ætate ꝓuectũ · Anno
eni poſtq̃m primũ cõſul fuerat ego natus ſũ ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Cumqꝫ eo quarto cōſule adoleſcētulꝰ mileſ
ꝓfectꝰ ſū ad capuā. Quintoqꝫ āno poſt ad
tarētū quæſtor deinde ædilis . quadriennio
poſt factꝰ ſū prætor quē magiſtratū geſſi cō
ſulibꝰ Tuditano ⁊ Cethego. tū quidem ille
admodū ſenex ſuaſor legis Cintiæ de donis
⁊ muneribꝰ fuit. Hic ⁊ bella gerebat. vt ad
oleſcētulus cū plane grādis eſſꝫ. ⁊ Hāniba
lē iuuenilit̄ exultātē patiētia ſua molliebat.
De quo p̄clare familiaris noſter Enniꝰ. Vnꝰ
homo nobis cūctādo reſtituit rem. Nō pone
bat enī rumores ante ſalutē. Ergo poſtqꝫ ma
giſ qꝫ viri nūc gloria claret. Tarentū vero q̄
vigilātia. quo ꝯſilio recepit. Cū quidē me au
diente Salinatori qui amiſſo oppido fugerat
in arcem glorianti atqꝫ ita dicēti. Mea opera
Qu. Fabi Tarentū recepiſti. certe inq̄t ridēſ
nā niſi tu amiſiſſes. nūq̄ recepiſſem. Nec ve
ro in armis præſtantior q̄m in toga q̄m ꝯſul
iterū. Sp. Caruilio collega quieſcēte. C.
Flāminio tribuno plebis quoad potuit reſti
tit. agrū picenū ⁊ gallicū viritim ꝯtra ſenatꝰ
auctoritatē diuidēti. Augurqꝫ cū eēt dicere
auſus ē optimis auſpicijs ea geri. q̄ ꝓ reip. ſa
lute fierēt. q̄ ꝯtra rēp. ferrēt̄ ꝯtra auſpicia fer
ri. Multa p̄clara in eo viro ꝯgnoui. ſꝫ nihil ē
admirabiliꝰ q̄ȝ quō ille mortē Marci filij tulit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

clari viri ꝛ ꝯſularis · ē i maibꝫ viri laudatio ·
quā cū legimus quē pħm nō contemnimus ·
Nec vero in luce mō atq; in oculis ciuium ma
gnus · ſ; intus domiq; p̄ſtantior · Qui ſermo
Quae p̄cepta? Quanta noticia ātiquitatis?
Quae ſciētia iuris augurādi? Multae etiā vt i
hoīe romano litterae oīa memoria tenebat. nō
domeſtica ſolū · ſ; etiā externa bella · Cuiꝰ ſer
mone ita cupide fruebar · q̄ſi iā diuinarē id
qđ euenit · illo extincto fore vn̄ diſcerē nemi
nē · Quorſū igit̄ tā mlta de maxio · quia ꝑ
fecto videtis nefas eē dictu miſerā fuiſſe talē
ſenectutē · Nec tn̄ oēs pn̄t eē Scipiones aut
Maximi · vt vrbiū expugnationes · vt pede
ſtres nauales ve pugnas · vt bella a ſe geſta
triumphoſ q; recordēt̄ · eſt eni quiete ꝛ pure
ꝛ elegant̄ actae aetatis placida ac lenis ſene
ctus · q̄lē accepimꝰ Platonis · q̄ vno ꝛ octo
geſiō āno ſcribēſ mortuꝰ ē · Qualē Iſocratis
q̄ eū librū q̄ panathenaicuſ inſcribit̄ · q̄rto ꝛ
nonageſiō āno ſcripſiſſe dicit̄ · vixitq; quin
quēniū poſtea · Cuiꝰ mgr̄ Leontinuſ Gorgi
as cētū ꝛ ſeptē complevit ānos · Neq; vnq̄;
in ſuo ſtudio atq; ope ceſſauit Qui cū ex eo
quereret̄ · cur tā diu vellet eē i vita · nihil ha
beo iq̄t qđ icuſē ſenectutē · p̄clarū rn̄ſū ꝛ do
cto hoīe dignū · Sua eni vicia iſipiētes ꝛ ſuā

A iiij

culpam in ſenectutē cōferunt · quod non faci
ebat is · cuiꝰ mō mētionē fecit Ennius · Si
cut fortis equus ſpacio qui forte ſupmo Vi
cit olympia · nūc ſenio cōfectꝰ quieſcit · Eq̄
fortis ⁊ victoris ſenectuti ꝯparat ſuam · quē
quidē ꝓbe meminiſſe poteſtis · Anno · n · vn
devicesimo poſt eius mortez hi conſules · T ·
Flāminiuſ ⁊ · M · Attilius facti ſunt · Jlle āt
Scipione ⁊ philippo iterū cōſulibus mortuꝰ
eſt · Cū ego q̄dē q̄nq₃ ⁊ · lx · ānos natꝰ legē
voconiā voce magna ⁊ bonis lateribꝰ ſuaſiſſē
ānos ſeptuaginta natus · tot · n · vixit Enni
us · ita ferebat duo q̄ maxīa putātur onera ·
pauptatez ⁊ ſenectutē · vt eis pene delectari
videt͛ Etenī cū ꝯplector aīo · q̄tuor cāſ reperi
o cur ſenectꝰ miſera videat͛ · vnā ꝙ auocet a
rebꝰ gerēdis · alterā ꝙ corpꝰ faciat īfirmū · ter
ciā ꝙ priuet ōībꝰ fere voluptatibꝰ · q̄rtā ꝙ
haud ꝓcul abſit a morte · Earū ſi placeat cau
ſarū q̄ntū q̄q₃ valeat · q̄ntūq₃ iuſta ſit vnaq̄
q₃ videamꝰ A rebꝰ gerēdis ſenectꝰ abſtrahit
Quibꝰ? An ijs q̄ gerūtur iuuētute ⁊ viribꝰ?
Nullæ ne igit͛ res ſeniles ſūt · q̄ vel īfirmis cor
poribꝰ · animo tamen adminiſtrentur · Nihil
igit͛ agebat · Qu · Maximꝰ · Nihil · L · Pau
lus pr̄ tuꝰ Scipio ſocer optimi viri filij mei ⁊
cæteri ſenes · Fabritij · Curij · Coruncanij cū

remp · conſilio ⁊ auctoritate defendebāt nihil agebant · Ad Appij Claudij ſenectutē accidit etiā vt cæcus eſſꝫ · tñ is cū ſententia ſenatus inclinaret ad pacē ⁊ fœdus facienduꝫ cū Pyrrho nō dubitauit dicere illa quæ verſibꝫ perſecutus eſt Ennius · Quo vobis mentes rectæ quæ ſtare ſolebāt Antehac · dementi ſeſe flexere ruina · cæteraqꝫ grauiſſime · Notū vobis enī carmē eſt · ⁊ tñ ipſiꝰ Appij extat oratio · atqꝫ hāc ille egit ſeptē ⁊ decē annos pꝰ alterū cōſulatū · cum inter duos cōſulatus anni decem interfuiſſent · cenſoꝛqꝫ ante cōſulatū ſuperiorem fuiſſꝫ · Ex quo intelligit̃ Pyrrhi bello grandem ſane fuiſſe · ⁊ tñ ſic a pr̄ibus accepimus · Nihil igit̃ afferūt qui in re gerēda verſari ſenectutē negāt · ſimiles qꝫ ſunt · vt ſi qui gubernatorē i nauigādo agere nihil dicāt cū alij malos ſcandant · alij per foꝛa curſēt · ālij ſentinam exhauriant · ille autē clauuꝫ tenēs ſedeat in puppi quietus · nō faciat ea q̄ iuuenes · At vero multo maioꝛa ⁊ melioꝛa facit · Non enī viribꝫ · aut velocitatibus · aut celeritate coꝛpoꝛū res magnæ geruntur · ſꝫ cōſilio ⁊ auctoꝛitate ⁊ ſententia · quibus non mō oꝛbari · ſed etiam augeri ſenectus ſolet · niſi foꝛte ego vobis · qui ⁊ miles ⁊ tribunus ⁊ legatus ⁊ conſul verſatus ſum in vario genere

bellorũ · ceſſarẽ nũc videoꝛ cũ bella nõ gero ·
At ſenatui quæ ſunt gerẽda pſcribo · ⁊ quõ
chartagini male iã diu cogitãti bellũ inferaт
multo ante denũcio · de qua nõ ante vereri deſi
nã · quã illã excisã eſſe cognouero · Quã pal
mã vtinã imoꝛtales dij tibi Scipio reſeruẽt ·
vt aui reliquias pſequare · Cui⁹ a moꝛte hic
tercius ⁊ trigeſimus eſt ãnus · Sed memori
am illius viri excipient oẽs anni cõſequẽtes ·
Anno ante me cenſorem moꝛtuus eſt nono
poſt meũ cõſulatũ · cũ ꝯſul iterũ me cõſule cre
atus eẽt · Nũ igitꝛ ſi ad cẽteſimũ annũ vixiſſꝫ ·
ſenectutis eũ ſuæ pœniteret · Nec eñ excuſa
tione · nec ſaltu · nec eminus haſti⁹ · aut comi
nus gladijs vtereтꝛ · ſꝫ ꝯſilio · ratione · ſentẽtia
Quæ niſi eſſent in ſenibus · nõ ſũmũ cõſiliũ
maioꝛes nrĩ appellaſſent ſenatũ · Apud lace
dæmonios quidẽ ij qui ampliſſimũ magiſtra
tũ gerunt vt ſũt · ſic etiã appellãtꝛ ſenes · ꝙ
ſi legere ⁊ audire voletis externa · maximas
reſp · p adoleſcẽtulos labefactatas · a ſenib⁹
ſuſtẽtatas repietis · Cedo q̃ vrãm rẽp · amiſi
ſtis tã cito · ſic eñi pcunctantꝛ · vt eſt in En
nij libro · rñdetur ⁊ alia · ⁊ hæc in primis ·
Prouemebant oratores noui ſtulti adoleſcẽ
tuli · Temeritas ẽ videlicet floꝛentis ætati⁹ ·
prudentia ſenectutis · Lælius · At memoꝛia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

minuitur · Cato · Credo niſi exerceas eā · aut
etiā ſi ſis natura tardior · Themiſtocles oim
ciuiū nomina ꝑcepat · Nū igit̄ cenſetis eū cū
etate ꝓceſſiſſet · qui Ariſtides eſſet liſimachū
ſalutare ſolitū · Equidem non modo eos noui
q̄ ſūt · ſ; eorū prēs etiā ⁊ auos Nec ſepulchra
legēs vereor . qd̄ aiūt . ne ꝑdā memoriā · His
eni ipſis legēdis redeo in memoriā mortuorū
Nec vero quēq̄m ſenū audiui oblitū · quo lo
co theſaurū obruiſſet · oia quæ curāt memine
rūt vadimonia cōſtituta · qui ſibi quibꝰ ipſi
debeāt · Quid iuriſcōſulti? Quid pontifices ·
Quid augures · Quid philoſophi ſenes · q̄z
multa meminerūt · Manēt ingenia ſenibus ·
modo ꝑmaneat ſtudiū ⁊ īduſtria · nec ea ſo
lū in claris ⁊ honoratis viris · ſ; in vita etiam
priuata ⁊ quieta · Sophocles ad ſummaz ſe
nectutem tragoedias fecit · qui ꝓpter ſtudiuz
cum rem familiarē negligere videret̄ · a filiis
i iudiciū vocatꝰ eſt · vt quēadmodū nrō mo
re male rem gerentibus pr̄ibus bonis interdici
ſolet · ſic illū q̄ſi deſipiēte a re faīliari remoue
rēt iudices · tū ſenex dicit̄ eā fabulā quā i ma
nibꝰ habebat · ⁊ ꝓxie ſcripſerat Oedipū co
loneū recitaſſe iudicibꝰ · quæſiſſeq; nū illud
carmē deſipiētis videret̄ . q̄ recitato ſētētiis iudi
cū ē liberatꝰ · Nū igit̄ hūc · Num Heſiodum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

num Simonidem · num Steſichorum · nū q̄s ante dixi Iſocratē · Gorgiā · nū Homerum · num philoſophorū principes Pythagoram Democritum · num Platonem · num Socratem · Nuꝫ poſtea Zenonem · Cleantem · aut eum quē vos etiā Romae vidiſtis Diogenē ſtoicū · coegit in ſuis ſtudijs obmuteſcere ſenectus · An non in omnibus his ſtudiorū agitatio vitae aequalis fuit · Age iſta diuina ſtudia omittamus · poſſū nominare ex agro ſabino ruſticos vicinos ꝛ familiares meos · q̄bus abſentibus nūq̄m fere vlla in agro maiora opera fiūt · nō ſerendis · nō ꝑcipiēdis fructibus · nō cōdendis · q̄nq̄m in illis hoc minꝰ mirum · Nemo eni eſt tā ſenex · qui ſe ānū non putet poſſe viuē · Sꝫ ijdem laborāt in eis quae ſciunt nihil ad ſe omnino ꝑtinē · Serunt arbores q̄ alteri ſeculo ꝓſint · vt ait Stacius noſter in Synephebis · nec vero dubitat agricola · q̄muis ſenex quērēti cui ſerat reſpōdere dijs imortalibus qui me nō accipere tātūmodo a maioribꝫ voluerūt ſꝫ etiā poſteris tradē · Melius Cecilius de ſene alteri ſeculo proſpiciente q̄m illud idem · Laelius Aedepol ſenectus · ſi nihil q̄cq̄ꝫ aliud vicij apportet ſecuꝫ cū aduenerit vnū id ſatis ē ꝙ diu viuēdo multa q̄ n̄ vult videt · Cato · Et multa fortaſſe q̄

vult · atq; ea quidem quæ non iuſte ſaepe eti
am adoleſcentia incurrit · Illud vero idez Ce
cilius viciosius · Lælius Tū etiaz in ſenecta
hoc reputo miſerrimū · ſentire ea ætate eſſe o
dioſū ſe alteri · Cato · Iucundū potius q̄m o
dioſum · vt enī adoleſcentibus bona indole p̄
ditis ſapientes ſenes delectant · leniorq; fit e
orū ſenectus · qui a iuuentute colūt ⁊ diligū
tur · ſic adoleſcentes ſenū p̄ceptis gaudent ·
quibꝰ ad virtutū ſtudia ducunt · Nec minꝰ
intelligo me vobis q̄m vos mihi eſſe iucūdos ·
Sed videtis vt ſenectus nō modo languida
atq; iners nō ſit · verū etiā ſit operoſa · ⁊ ſem
ꝑ agens aliquid ⁊ moliēs · tale ſcz quale cu
iuſq; ſtudiū in ſuperiore vita fuit · Quid qui
etiā addiſcūt aliquid · vt ſolonē i verſibꝰ glo
riantē vidimus · qui ſe quotidie aliquid ad
diſcentem ſenē fieri dicit · vt ego feci · q̄ græ
cas litteras ſenex didici · Quas quidem ſic aui
de arripui · quaſi diuturnā ſitim explere cupi
ens · vt ea ipſa mihi nota eſſent · quibus me
nunc exemplis vti videtis · Quod cū feciſſe
Socratem i fidibus audirem · vellem equidē
⁊ illud · diſcebāt enī fidibus antiqui · ſed in
litteris certe elaboraui · Nec nunc quidem vi
res deſidero adoleſcentis · is enī locus erat alt
de vicijs ſenectutis · nō plus q̄m adoleſcens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

etiā vires tauri aut elephantis deſiderabam.
Quod eniꝫ homini naturaliter inſitum eſt eo
vti decet. ⁊ quicquid agas agere pro viribꝰ
Quae eni vox poteſt eſſe contemptior q̄ꝫ Mi
lonis Crotomate. qui cum ſenex eſſet iā ath
letas qꝫ ſe i curriculo exercētes videret. aſpe
xiſſe lacertos ſuos dicit. illachrymansqꝫ di
xiſſe. At hi quidē iā mortui ſūt. non vero tā
iſti q̄m tu ipſe nugator. neqꝫ eni ex te vnq̄ꝫ
es nobilitatus. ſed ex lateribus ⁊ lacertis tu
is. Nihil ſex aemilius tale. nihil multis ānis
ante. Ti. Coruncanius. nihil mō. P. Craſſꝰ
a quibꝰ iura ciuibꝰ p̄ſcribebant. quorū vſqꝫ
ad extremū ſpiritū ꝑfecta ē prudentia. Ora
tor metuo ne langueſcat ſenectute. Eſt. n.
munus eiꝰ nō ingenij ſolū. ſꝫ laterū etiā ⁊ viri
um. Omnino canorū illud in voce ſplendeſcit
etiā neſcio quo pacto in ſenectute. qđ equi
dem non amiſi adhuc. ⁊ tamē videtis ānos
meos. Sed tn̄ decorus eſt ſermo ſenis. quie
tus. ⁊ remiſſus. facitqꝫ perſaepe ipſa ſibi au
dientiam diſerti ſenis compta oratio ⁊ mitis.
Quod ſi exequi nequeas. poſſis tamen Sci
pioni p̄cipere ⁊ Laelio. Quid eni ē iucūdius
ſenectute ſtipata ſtudijs iuuētutis? An ne
eas quideꝫ res ſenectuti relinquemus. vt ado
leſcētulos doceat. inſtituat. ad omne officij

munus inſtruat· Quo quidem opere quid po
teſt eſſe præclarius· Mihi vero· Cn· & · P·
Scipiones & aui tui duo· L· Aemiliꝰ & · P·
Africanus comitatu nobiliū iuuenū fortuna
ti videbant᷑· Nec vlli bonarū artiū magiſtri
nō beati putādi q̄muis cōſenuerint vires· at
qꝫ defecerint· & ſi iſta ipſa defectio viriū ado
leſcētiæ vicijs efficiat᷑ ſaepius q̄m ſenectutis
Libidinoſa etenī & intemperata adoleſcentia
effetū corpus tradit ſenectuti· Cyrus quidē
apud Xenophontem eo ſermone quem mo
riens habuit cū admodum ſenex eſſꝫ negat
ſe vnq̄ꝫ ſenſiſſe ſenectutem ſuam imbecilliorē
factam q̄m adoleſcētia fuiſſet· Ego· L· Me
tellū memini puer· qui cuꝫ quadriennio poſt
alterum conſulatū pontifex maximus factus
eſſet· viginti & duos annos ei ſacerdotio præ
fuit· ita bonis viribus eſſe in extremo tempo
re ætatis· vt adoleſcentiā non requireret· Ni
hil neceſſe eſt de meipſo dicere mihi· q̄nq̄m ē
id quidem ſenile· ætatiqꝫ noſtræ cōceditur·
Videtis ne vt apud Homerum ſaepiſſime
Neſtor de virtutibus ſuis prædicet· Terci
am enim iam ætatem hominum vixerat· nec
erat ei verendum ne vera de ſe prædicans· ni
mis videretur aut inſolens· aut loquax· Ete
nim vt ait Homerus· ex eius lingua melle

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

dulcior fluebat oratio · quam ad ſuauitatem
nullis egebat corporis viribus · atamen ille
dux Graeciae nūq̄m optat · vt Aiacis ſimiles
decē habeat · At vt Neſtori quinq; · Quod ſi
acciderit nō dubitat · quin breui Troia ſit pi
tura · Sed redeo ad me · Quartū annū ago
a octogeſimū Equidē poſſe vellem idē glo
riari qd' Cyrus · ſed tamē hoc queo dicere ·
non me quidem his eſſe viribus · quibus aut
miles punico bello · aut quaeſtor in eodem bel
lo · aut conſul in hiſpania fuerim aut quadri
ēnio poſt cū tribunus militaris depugnaui a
pud Thermophylas · M · Attilio · C · Labe
one conſulibus · Sed tamen vt vos videtis
nō plane me eneruauit nō afflixit ſenect9 ·
nō curia vires meas deſiderat · non roſtra non
amici · non clientes · non hoſpites · Nec enim
vnq̄m ſum aſſenſus illi veteri laudatoq; pro
uerbio · quod monet mature fieri ſenē · ſi diu
velis eē ſenex · Ego vero me minus diu ſenē
eſſe malem · q̄m eſſe ſenē ante q̄m eſſem · Ita
q; nemo adhuc conuenire me valuit quin fu
erim occupatus · At minus habeo virium q̄
veſtrum vteruis · Nec vos quidem · T · Pon
tij Centurionis vires habetis · Num iccirco il
le eſt praeſtātior vobis · Moderatio modo vi
riū adſit · Tantū quantū quiſq; poteſt nitat'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Nec ille mḡno deſiderio tenebit᷑ viriū· Olym
piæ ꝑ ſtadiū ingreſſus eſſe Milo dicit᷑ cuꝫ hu
meris ſuſtineret bouē viuū· Igit᷑ has corꝑis
an pythagoræ tibi maliſ viris ingenij dare·
Deniqꝫ iſto bono vtare ·dū adſit· cū abſit
ne requiras niſi forte adoleſcētes pueritiā pau
lulū ætate progreſſi adoleſcentiā debeant req̄
rere· Curſus eſt certus ætatis ⁊ via vna na
turæ· eaqꝫ ſimplex· ſuaqꝫ cuiqꝫ ꝑti tēpeſtiui
tas ē data· Vt eni īfirmitas puerorū· ⁊ fero
citas iuuenū· ⁊ grauitas iā cōſtantis ætatis
ſic ſenectutis maturitas naturale quiddam
habet· qđ ſuo tꝑe ꝑcipi debeat· Arbitror te
audire Scipio hoſpes tu⁹ Maſiniſſa quæ faci
at hodie nonoginta ānos natus ·cū ingreſſ⁹
iter pedibꝰ ſit· in equū oīno nō aſcendere· cū
equū ex equo nō deſcēdere· nullo imbre ·nul
lo frigore adduci· vt capite operto ſit· ſūmā
in eo eſſe corꝑis ſiccitatē Itaqꝫ exequi omia
regis officia ⁊ munera· Poteſt igit᷑ exercita
tio ⁊ tēperantia etiā in ſenectute cōſeruare ali
quid priſtini roboris· Nō ſunt in ſenectute
vires ·nec poſtulāt᷑ quidē vires a ſenectute·
Ergo ⁊ legibꝰ ⁊ īſtitutis vacat ætas nrā. mu
neribꝰ ijs q̄ pñt ſine viribꝰ ſuſtineri· Itaqꝫ
nō mō qđ nō poſſum⁹· ſꝫ nec quātū poſſum⁹
quidem cogimur· Lælius· At ita multi ſunt

imbecilles ſenes · vt nullū officij aut omnino vitæ munus exequi poſſint · At id quidez nō ꝓpriū ſenectutis ē viciū · ſ; cōe valetudinis · q̄m fuit imbecillis · P · Africani filius is qui te adoptauit · q̄m tenui aut nulla potius valetudie · Q ꝺ niſi ita fuiſſet · alterū ille extitiſſet lumē ciuitatis · Ad paternā eni magnitudinez animi doctrina vberioꝛ acceſſerat · Quid mirū igiť in ſenibus · ſi infirmi ſūt aliqn̄ · cū ne id quidē adoleſcētes effugere poſſint · Reſiſtendū Lælii ꝛ Scipio ſenectuti ē · ꝛ ei9 vitia diligentia ꝯpenſanda ſūt · Pugnādū tāq̄m cōtra moꝛbū eſt ſic cōtra ſenectutē · hn̄da ratio valetudis · vtēdū exercitatioibꝰ modicis · tātū cibi ꝛ potionis adhibēdū vt reficiantť vireſ nō opprimantť Nec vero coꝛpori ſoli ſubueniendū ē · ſ; etiā mēti · atq; aīo multo magis · Nāq; hæc q̊q; niſi tāq̄m lumini oleū inſtilles extinguuntur in ſenectute · Et corpora qui dē defatigatione ꝛ exercitatione ingraueſcūt animi autē ſe exercēdo leuantť · Naz quos ait Cecili9 comicus ſtultos ſenes · hos ſignificat credulos · obliuioſos · diſſolutos · quæ vitia ſunt non ſenectutis · ſ; inertis · ignauæ ſomniculoſæ · ſenectutis Vt petulātia · vt libido magis eſt adoleſcentum q̄m ſenū · nec tamē omnium adoleſcentum · ſed nō pꝛobatorum.

ſic iſta ſenilis ſtultitia quæ deliratio appella
ri ſolet · ſenum leuium eſt · nō aliorum · Qua
tuor robuſtos filios ⁊ filias quinqꝫ · tantaꝫ
domum · tantas clientelas Appi⁹ regebat et
ſenex ⁊ cæcus · Intentum enim animum tā
q̄m arcum habebat · nec langueſcens ſuccū
bebat ſenectuti · Tenebat non modo auctori
tatem · ſed etiam imperiū in ſuos · Metuebāt
eum ſerui · verebantur liberi · caruꝫ omnes ha
bebant · vigebat in ea domo patri⁹ mos ⁊ di
ſciplina · Ita enim ſenectus honeſta eſt ſi ſe
ipſa defendat · ſi ius ſuū retinet · ſi nemini mā
cipata eſt · ſi vſqꝫ ad extremum ſpiritum
dominatur in ſuos · Vt enim adoleſcentem in
quo ſenile aliquid · ſic ſenē in quo adoleſcen
tis eſt aliquid laudamus · quod qui ſequi
tur corpore ſenex eſſe poterit · animo nunq̄m
erit · Septimus mihi originum liber eſt ī ma
nibus Omnia ātiquitatis monumenta colli
go · cauſarum illuſtrium quaſcunqꝫ defendi
nunc q̄mmaxime conficio orationes · Ius au
gurum · pontificum · ciuile tracto · multum e
tiaꝫ litteris græcis vtor · Pythagoreorumqꝫ
more exercedæ memoriæ gratia · quid quo
qꝫ die dixerim · audiuerim · egerim · comme
moro veſperi · Hæ ſunt exercitationes inge
nij · hæc curricula mētis In his deſudā⁹ atqꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

elaborãs corpõris vires nõ magnopere deside
ro. adſum amicis venio in ſenatum frequens
vltroqꝫ affero res multum ⁊ diu cogitatas.
eaſ qꝫ tueor animi nõ corporis viribus Quæ
ſi exequi nequirem tñ me lectulus oblectaret
ea ipſa cogitantẽ. quæ iã agere no poſſem.
Sed vt poſſim facit acta vita. Semꝑ eni in
his ſtudijs laboribuſ qꝫ viuenti nõ intelligit
qñ obrepat ſenectus. Ita ſenſim ſine ſenſu
ætas ſeneſcit. nec ſubito frãgit. ꝫ diuturni
tate extinguit. Sequit tercia vituperatio
ſenectutis qꝙ eã carere dicũt voluptatibꝰ. O
præclarũ munus ætatis. ſi quidem id aufert
nobis qd̃ ẽ in adoleſcẽtia vicioſiſſimũ Accipi
te ei opti adoleſcẽtes veterẽ orõnẽ Architæ
tarentini magni in p̃mis ⁊ p̄clari viri q̃ mihi
tradita ẽ cũ eſſem adoleſcẽs tarenti cũ. Qu.
Maximo Nullã capitaliorẽ peſtẽ q̃ꝫ corpis
voluptatẽ hominibꝰ dicebat a natura datam
Cuiꝰ voluptatis auidæ libidines temere ⁊ ef
frenate ad potiũdũ incitarent. Hic patriæ ꝓ
ditiones. hinc rerũ publicarum euerſiones.
hinc cũ hoſtibꝰ clamdeſtina colloquia naſci
dicebat. Nullũ deniqꝫ ſcelus. nullũ magnũ
facinus eſſe. ad quod ſuſcipiẽduz nõ libido
voluptatis ĩpellẽt. Stupra vero ⁊ adulteria
⁊ omne tale flagitiũ nullis alijs illecebris ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

citari niſi voluptatẽ· Cũq; hoi ſiue natura ſi
ue quis de⁹ nihil mẽte præſtabilius dediſſ;·
huic diuino muneri ac dono nihil tam eſſe in
imicũ q̃m voluptatem· Nec ei libidie dominã
te tẽperãtiæ locũ eſſe omnino· nec in volupta
tis regno virtutẽ poſſe cõſiſtere· Q̃d quo ma
gis intelligi poſſet fingere aio aliquẽ iubebat
tãta incitatũ voluptate corpis· quãta pcipi
poſſet maxima· Nemini cenſebat fore dubiũ
q̃ntaz diu dũ ita gauderet· nihil agitare mẽ
te· nihil ratione· nihil cogitatione ꝯſequi poſ
ſet· Quocirca nihil tã deteſtabile tãq; peſti
ferũ q̃z voluptatẽ· Siquidem ea cũ maior eẽt
atq; longior· omne animi lumẽ extingueret
Hæc cũ· C· Põtio ſamnite prẽq; eius a quo
in caudino prælio. P· Poſthum⁹ ⁊· T· Ve
turius cõſules ſupati ſũt locutũ Architã Ne
archus tarentin⁹ hoſpes noſter· q̃ in amicicia
populi romani pmãſerat· ſe a maioribꝫ natu
accepiſſe dicebat· cũ quidẽ ei ſermoni interfu
iſſet Plato Atheniẽſis quẽ tarẽtũ veniſſe· L·
Aemilo Appio Claudio conſulibus reperio·
Quorſum hæc? vt intelligatis ſi voluptatem
aſpernari ratione ⁊ ſapientia nõ poſſumus ·
magnã habendã ſenectuti gratiã quæ effice
ret vt nõ liberet quod nõ oporteret Impedit
eni ꝯſiliũ voluptas· rationi inimica· ac mẽtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

vt ita dicam pſtringit oculos · nec habet vl
lū cum virtute cōmerciū · Inuitus quidē fe
ci vt fortiſſimi viri · T · Flāminij frēz · L · Flā
niniū a ſenatu eijcerem ſeptē ānis poſtq̄z cō
ſul fuiſſz · Sed notādā libidinē putaui Ille
eni cū eēt cōſul in gallia exhortat⁹ ē in cōui
uio a ſcorto · vt ſecuri feriret aliquē eoꝝ qui
in vinculis eſſent damnati rei capitalis · hic
Tito fratre ſuo cenſore qui ꝓximus āte me fu
erat elapſus eſt · Mihi vero ⁊ Flacco ne vti
q̄z ꝓbari potuit tam flagicioſa ⁊ tam ꝑdita
libido · q̄ cū ꝓbro priuato ɔiungeret imperij
dedecus · Saepe a maioribꝯ natu audiui · q̄
ſe porro pueros a ſenibꝯ audiuiſſe dicebāt ·
mirari ſolitū · C · Fabritiū · qꝫ cū apud regē
Pyrrhū legatus eſſet · audiſſet a Theſſalo ci
ue Athenis quendā eſſe · qui ſe ſapientem ꝓfi
teret · eumq̄z dicere oia quae faceremus ad vo
luptatē eſſe referēda · Quod ex eo audiētes
Maniū Curiū ⁊ Ti · Coruncaniū optaē ſoli
tos · vt id ſamnitibꝯ ipſiq̄z Pyrrho ꝑſuadēt
quo facilius vinci poſſent · cū ſe voluptatibus
dediſſēt · Vixerat Manius Curius cū · p · De
cio · qui quinquēnio āte eū cōſulē ſe ꝓ repu ·
quarto cōſulatu deuouerat · Norat eundē Fa
britius · norat Coruncanius · qui tū ex ſua vi
ta · tum ex eius quem dico · P · Decij facto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

iudicabant eſſe aliq̄d ꝑfecto natura pulchꝝ
atq̄ ꝑclarū quod ſua ſp̄ōte peteret᷑ · quod q̄
ſpreta ⁊ ꝯtempta voluptate optimus quiſq̄
ſequeretur · Quorſum igitur tam multa de
voluptate · quia nō modo vituperatio nulla ·
ſed etiā ſūma laus ſenectutis eſt · q̄ ea volu
ptates nullas magnoꝑe deſiderat Caret epu
lis · extructis q̄ menſis ⁊ frequentibꝰ pocu
lis · Caret ergo vinolentia · cruditate · ⁊ inſo
mnijs · Sz ſi aliq̄d dādū ē voluptati · qm̄ eꝰ
blādicijs nō facile obſiſtimus · diuinus enim
Plato eſcā maloꝝ voluptatē appellat · q̄ ea
videlicet hoīes capiant᷑ · vt hamo piſces · q̄n
q̄m imoderatis epulis careat ſenectus · modi
cis ꝯuiuijs tñ poteſt delectari · C · Duellium
Marcū filiū qui penos primus claſſe deuicerat
redeūtē a cœna ſenē ſæpe videbam puer · dele
ctabat᷑ crebro funali ⁊ tibicīne · quæ ſibi nul
lo exēplo priuatus ſumpſerat · tātuꝫ licentiæ
dabat gloria · Sz q̄d ego alios ? ad meipſū
iā reuertar · Primū habui ſemꝑ ſodales So
dalitates autē me q̄ſtore ꝯſtitutæ ſūt ſacris
ideis magnæ mr̄is acceptis · Epulabar igit᷑
cum ſodalibus omnino modice · Sed erat
quidam feruor ætatis · qua progrediente ·
omnia fiūt etiam indies mitiora · Neq̄ enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ipſorũ cõuiuiorũ delectationẽ corꝑis volupta
tib⁹ magis q̃m coetu amicorũ ⁊ ſermonibus
metiebar · Bñ eni maiores accubationẽ epu
larẽ amicorũ · quia vitæ cõiunctionẽ haberet ·
cõuiuiũ nominarũt meli⁹ q̃m græci · qui hoc
idem tũ ꝯpotationẽ · tũ ꝯcœnationez vocant ·
vt qđ i eo genere minimũ ẽ · id maxime ꝓba
re videant᷑ Ego vero ꝓpter ſermonis delecta
tionẽ tẽpeſtiuis ꝯuiuijs delector · nec cũ æq̃li
bus ſolũ qui pauci admodũ reſtãt · ſꝫ cũ vrã
etiã ætate atqꝫ vobiſcũ · Habeoqꝫ ſenectuti
magnã grãm q̃ mihi ſermoĩs auiditatẽ auxit
potioĩs ⁊ cibi ſuſtulit · Quod ſi quẽ etiã iſta
delectãt · ne oĩno bellũ indixiſſe videar volu
ptati · cui⁹ ẽ etiã fortaſſe quidã naturali⁹ mo
dus · nõ intelligo ne in iſtis quidem volupta
tibus ipſis carere ſenſu ſenectutẽ · Me vero ⁊
magiſteria delectãnt a maiorib⁹ inſtituta ·
⁊ in hi⁹ ſermo qui more maiorum a ſũmo ad
bibet᷑ magiſtro in poculo · ⁊ pocula ſicut in
Sympoſio Xenophontis ẽ minuta atqꝫ ro
rantia et refrigeratio æſtate · ⁊ viciſſim aut
ſol · aut ignis hibern⁹ q̃ q̃dem i ſabinis etiã ꝑ
ſequi ſoleo · cõuiuiumqꝫ vicinorum quotidie
ꝯpleo · qđ ad multã noctẽ q̃ꝫ maxĩe poſſu⁹
vario ſermone producim⁹ At ñ ẽ voluptatũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

tãtã quaſi titillatio in ſenibꝰ credo · ꝫ nec deſi
deratio quidē · Nihil autē moleſtū quod nō de
ſideres · Bn̄ Sophocles · cū ex eo q̄dā iā cō
fecta ætate quæreret vteret̄ ne rebus venere
is · dij meliora inq̄t · Libenter vero iſtinc tā
q̄ʒ a dn̄o agreſti ac furioſo ꝓfugi · Cupidis
eni rerum talium odioſum ⁊ moleſtū eſt for
taſſe carere · Satiatis vero ⁊ expletis iucūdi
us ē carere q̄m frui · Q̄ n̄qʒ nō caret is qui non
deſiderat · Ergo nō deſiderare dico eſſe iucūdi
us q̄ʒ frui · qꝰ ſi iſtis ipſis voluptatibus bona
ætas fruit̄ libētius p̄mū ꝑuulis fruit̄ rebus ·
vt diximus · deinde ijs quibus ſenectꝰ · ſi eti
am nō abunde potit̄ · nō oīno caret · vt turpi
one ābiuio magis delectat̄ · qui in prima ca
uea ſpectat · delectat̄ tn̄ etiā q̄ i vltima · Sic
adoleſcētia voluptates ꝓpe intuēs magiꝰ leta
tur · Sed delectatur etiā ſenectus ꝓcul eas
ſpectās · tātū q̄ntū ſat ē · At illa q̄nti ſūt ani
mū tāq̄m emeritis ſtipendijs · libidis · ambi
tionis · inimiciarū · cupiditatū omniū ſecum
eſſe · ſecūq̄ʒ vt dicit̄ viuere · Si vero habet ali
q̄d tāq̄m pabulū ſtudij atq̄ʒ doctrinæ · nihil
ē ocioſa ſenectute iucūdius Mori videbamꝰ
i ſtudio dimetiēdi pene cæli atq̄ʒ terræ Gal
lū familiarē pr̄is tui Scipio · quotiēs illum lux
noctu aliquid deſcribere ingreſſum · quotiēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

nox oppreſſit · cum cepiſſet mane · q̄m delecta
batur · cū defectiones ſolis ⁊ lunæ multo no
bis ante prediceret · Quid in leuioribus ſtudi
is ſed tamen acutis · q̄m gaudebat bello ſuo
punico Neuius · quā truculento Plautus · q̄m
Pſeudulo · Vidi etiam ſenē Liuiū · qui cum
ſeptē ānos āte q̄m ego natus ſū fabulā docu
iſſet · Cethego Tuditanoqȝ cōſulibꝰ vſqȝ ad
adoleſcētiā meam pceſſit in ætate · Quid de
P · Licinij Craſſi ⁊ pōtificij ⁊ ciuilis iuris ſtu
dio loquar? Aut de huius · P · Scipionis qui
his paucis diebus pontifex maximus factus ē?
Atqui eos oēs quos cōmemoraui his ſtudijs
flagrantes ſenes vidimus · M · vero Cethegū
quē recte ſuadā medullā dixit Ennius quāto
ſtudio exerceri in dicēdo videbamus etiā ſené.
Quæ ſūt igitur epularū · aut ludorū. aut ſcorto
rū voluptates cū his voluptatibꝰ cōparādæ ·
Atqȝ hæc quidē ſtudia ſunt doctrinæ · q̄ qui
dem prudētibus ⁊ bn̄ inſtitutis parit cū æta
te creſcūt · vt honeſtū illud Solonis ē qd ait
verſiculo quodā · vt āte dixi · ſeneſcē ſe mul
ta i dies addiſcentē qua voluptate animi nul
la certe poteſt eē maior · Venio nunc ad volu
ptates agricolarū · quibꝰ ego incredibiliter de
lector q̄ nec vlla impendunt ſenectute · ⁊ mi
hi ad ſapiētis vitā pxime videntur accedere. ha

bet eni rationē cū terra quae nunq̄z recuſat im
periū · nec vnq̄m ſine vſura reddit quod acce
pit · ſed alias minore plaerūqꝫ maiore cuꝫ foe
nore · q̄nq̄m non mō fructus quidem me · ſed
etiaꝫ ipſius terrae vis ꝛ natura delectat · quae
cū gremio mollito ac ſubacto ſemē ſparſum
excepit primū id occecatū cohibet · ex quo oc
cecatio quae hoc efficit nominata eſt · deinde
tepefactuꝫ vapore ꝛ ꝯplexu ſuo diffundit ꝛ
elicit herbeſcentē ex eo viriditateꝫ · q̄ nixa fi
bris ſtirpium ſenſim adoleſcit · culmoqꝫ ere
cto geniculato vaginis iā quaſi pubeſcēs in
cludit · E quibus cū emerſerit · fundit frugē
ſpicae ordine ſtructā · ꝛ cōtra auiū minorum
morſū munit vallo ariſtarū · Quid ego viti
um ſatus · ortus · incrementa commemorem
Saciari delectatione non poſſum · vt meae ſe
nectutis requiem oblectamentumqꝫ noſca
tis · Omitto eni vim ipſam omnium quae ge
nerātur e terra · quae ex fici tātulo grano · aut
ex acini vinaceo · aut ex caeteraruꝫ frugum ·
aut ſtirpiū minutiſſimis ſeminibꝰ tātos trun
cos ramosqꝫ procreet · maleoli · plantae · ſar
menta · vites · radices · propagines · nonne
ea efficiūt · vt quauis admiratione delectēt ·
Vitis quae natura caduca eſt · ꝛ niſi fulta ſit ·
ad terram fertur · eadē vt ſe erigat claviculis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ſuis quaſi manibus q̄cq̄d eſt nactā cōplecti
tur · Quā ſerpentē multiplici lapſu ⁊ erratico
ferro āputās coercet ars agricolarū · ne ſilue
ſcat ſarmentis · ⁊ in oēs ꝑtes nimia fundat᷑ ·
Itaq; ineunte vere in ijs quæ relicta ſūt · exi
ſtit tāq̄m ad articulos ſarmētorū ea quæ gē
ma dicit᷑ · a qua oriēs vna ſeſe oñdit · q̄ ⁊ ſuc
co terre ⁊ calore ſolis augeſcens · primo ē ꝑa
cerba guſtu · deīde maturata dulceſcit · veſti
taq; pāpinis nec modico tepoē caret · ⁊ nimi
os ſolis defendit ardores · Qua quid p̄t eſſe
tū fructu letius · tū aſpectu pulchri⁹ · Cui⁹
quidem nō vtilitas me ſolū · vt ante dixi · Sʒ
etiam cultura ⁊ ipſa natura delectat · Admini
culorū ordines capitū cōiugatio · religatio ·
ꝓpagatio · vitiū q; ſarmētorū ea quā dixi ali
orū amputatio · aliorū immiſſio · Quid ergo ir
rigationes · quid agri foſſiones · repaſtinati
ones q; ꝓferam · quibus fit multo terra foecū
dior · Quid de vtilitate loquar ſtercorandi ·
Dixi ī eo libro quē de rebus ruſticis ſcripſi ·
de qua doctus Heſiodus ne verbū quidem fe
cit · cū de cultura agri ſcriberet · At Homerus
qui multis · vt mihi videt᷑ · āte ſæculis fuit ·
Laertem lenientē deſideriū quod capiebat e fi
lio · colētē agrū ⁊ eū ſtercorantē facit · Nec ve
ro ſegetibꝰ ſolū ⁊ pratis ⁊ vineis ⁊ arbuſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

res rūſticæ lætæ ſūt· Sed pomarijs etiam et hortis· tū pecudū paſtu· ⁊ apiū examinibꝫ florū omniū varietate· Nec cōſitiones modo delectāt· ꝫ etiā inſitiones· q̃bꝫ nihil inuenit agricola ſollertius· Poſſū ꝑſequi multa ob lectamēta rerū ruſticarū· ꝫ ea ipſa q̄ dixi ſen tio fuiſſe longiora Ignoſcetis autē· nā ⁊ ſtu dio rerū rūſticarū ꝓuectus ſū· ⁊ ſenectus eſt natura loquacior· ne ab oībus eā vicijs vide at vindicare. Ergo in hac vita· M· Curiꝰ cū de ſānitibꝫ triumphaſſet ⁊ de Pyrrho cōſum pſit extremū tēpus ætatis· Cuiꝰ quidē villā ego ꝯtemplāˀ. Abeſt enī nō lōge a me· admi rari ſatis nō poſſū· vel ipſiꝰ hoīs cōtinentiā vel temporū diſciplinā· Curio ad focū ſedenti· magnū auri pondus ſamnites cū attuliſſent· repudiati ab eo ſūt· Nō enī aurū habere præ clarū ſibi videri dixit· ꝫ eis qui haberēt aurū imperare· Poterat ne tātus animꝰ nō iucūdā habere ſenectutē· Sꝫ venio ad agricolas ne a meipſo recedā· In agris erāt tū ſenatores· id eſt ſenes· Siquidē· L· Quintio cincinato i agro arāti nūciatū ē eū dictatorē eſſe factū· cuius dictatoris iuſſu· C· Seruilius hala· Sp· meliū regnū appetētē ⁊ occupare volen tē iteremit· A villa i ſenatū accerſebātᷣ ⁊ Cu rius ⁊ cæteri ſenes· Ex quo qui eos accerſē

bãtur ⁊ curius ⁊ cæteri ſenes · Ex quo qui e
os accerſebãt · viatores noiati ſũt · Nũ igitur
eorũ ſenect9 miſerabilis fuit · qui ſe agri culti
one oblectabãt · Mea q̃dẽ ſẽtẽtia haud ſcio
an vlla beatior eſſe poſſit · neq; ſolũ officio ·
quod hoim generi vniuerſo cultura agroruz
ẽ ſalutaris · ſ; ⁊ delectatione quã dixi · ⁊ ſatu
ritate copiaq; omniũ rerũ quæ ad victũ homi
nũ ⁊ ad cultũ etiã deorũ ptinẽt · Et qm̃ hæc
quidã deſiderãt · in g̃ratiã cuz voluptate redea
mus · Semp enĩ boni aſſiduiq; dm̃ referta
cella vinaria olearia ⁊ penuaria ẽ · villaq; to
ta locuples eſt · abũdat porco · hædo · agno ·
gallina · lacte · caſeo · melle · Jã hortũ ipſi a
gricolæ ſuccidiã alterã appellãt · Tũ cõditio
ra facit hæc etiã ſupuacantis opis aucupium
atq; venatio · Quid de pratorum viriditate ·
aut arborũ ordibus · aut vinearũ oliuetoruz
de ſpecie dicã · breui expediã · Agro bñ culto
nil p̃t eẽ nec vſu vberius · nec ſpecie ornati9
ad quẽ fruendũ nõ mõ nõ retardat · verũ eti
am inuitat atq; allectãt ſenectus · Vbi enĩ
poteſt illa ætas æque caleſcere · vel apricatio
ne melius · vel igni · vel viciſſim vmbris aq̃s
ve refrigerari ſalubrius · Habeãt igitᷣ alij ſibi
arma · ſibi equos · ſibi haſtas · ſibi clauã ⁊ pi

lã· ſibi venationes ⁊ curſus · Nobis ſenibus
ex luſioibꝰ multis talos relinquãt ⁊ teſſeraꝭ ·
Id ipſũ vtrũ libebit · qm̃ ſine his beata eẽ ſe
nectus poteſt · Multas ad res ꝑutiles Xeno
phontis libri ſũt · quos legite quæſo ſtudioſe
vt facitis · Quam copioſe ab eo agricultura
laudatᷣ in eo libro · qui ẽ de tuẽda re faĩliari ·
qui œconomicus inſcribitᷣ · Atq; vt intelliga
tis nihil ei tã regale videri q̃m ſtudiũ agri co
lẽdi · Socrates in eo libro loquitᷣ cum Crito
bulo · Cyrũ minorẽ regẽ ꝑſarũ ꝓſtantẽ inge
nio atq; iꝑerij gloria · Cũ Lyſander Lacedæ
monius vir ſũmæ virtutis veniſſz ad eũ Sar
dis · eiq; dona a ſocijs attuliſſet · ⁊ cæteris ĩ
rebꝰ comẽ erga Liſãdrũ atq; humanũ fuiſſe
⁊ ei quendã ꝯſeptũ agrũ diligẽtᷣ ꝯſitũ oſtẽ
diſſe · Cũ ãt admiraretᷣ Lyſãder · ⁊ ꝓceritateꝭ
arborũ ⁊ directos in quicuncẽ ordines · ⁊ hu
mũ ſubactã atq; purã · ⁊ ſuauitatẽ odoruz q̃
efflarentur e floribus · tum eum dixiſſe · Mi
rari ſe non modo diligentiam · ſed etiaz ſoler
tiã eius a quo eſſent illa dimenſa ⁊ deſcripta
⁊ ei Cyrum reſpondiſſe · Atqui ego iſta ſũ
dimenſus · mei ſunt ordines · mea deſcripti
o · Multæ etiam iſtarũ arborũ mea manu ſũt
ſatæ · Tũ Lyſãdrũ intuẽtẽ eiꝰ purpuram · ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

nitorē corporis · ornatūq; ꝑſicū multo auro
multiſ q; gēmis dixiſſe · Recte vero te Cyre
beatū ferūt · qm̄ virtuti tuæ fortuna cōiūcta
ē · Hac igit fortuna frui liz ſenibꝰ · nec ætaſ
ipedit quo minꝰ ⁊ cæterarū rerū ⁊ in p̄mis agꝛ
colēdi ſtudia teneamus vſq; ad vltimū tēpꝰ
ſenectutis · M · quidē Valeriuz Coruinū ac
cepimꝰ ad cētēſimū ānū vitā ꝑduxiſſe · Cum
eni eēt exacta iā ætate i agris eoſ q; coleret
cuiꝰ iter primū ⁊ ſextū cōſulatū ſex ⁊ q̄draggi
ta āi iterfuerūt · Itaq; quātū ſpaciū ætatiſ
maiores nr̄i ad ſenectutis iniciū eē voluerūt ·
tātus illi curſus honorū fuit · Atq; eius extre
ma ætas in hoc beatior q̄z media · q̄d auctori
tatis plꝰ habebat · laboris vero minus . Apex
āt ſenectutis ē auctoritas q̄nta fuit ī · L · Ce
cilio Metello · q̄nta i Attilio Catellino · i quē
illud elogiū vnicū plurimæ ꝯſentiūt gētes ·
populi primariū fuiſſe virū · notū ē eiꝰ carmē
iciſū in ſepulchro · Iure igit grauis · cuiꝰ de
laudibus omniū eſſet fama cōſentiēs Quē vi
rū · P · Craſſū nuꝑ pōtificē maximū · quē po
ſtea. M · Lepidū eodē ſacerdotio p̄ditū vidi
mꝰ · Quid de Paulo aut Africano loquar ?
aut iā āte de maxio ? quorū nō i ſētētia ſolum
ꝫ etiā i nūtu reſidebat auctoritas · Habet ſe
nectus honorata p̄ſertim tātā auctoritatem

vt eã pluris ſit q̃m oẽs adoleſcẽtiæ volupta
tes Sʒ in omi orõn ꝛ memẽtote eã me lauda
re ſenectutẽ · q̃ fũdamẽtis adoleſcẽtiæ conſti
tuta ſit · Ex quo id efficit̃ quod ego magno
cũ aſſenſu oim dixi · Miſerã eẽ ſenectutem q̃
ſe oratione defenderet Nõ cani nõ rugæ repẽ
te auctoritatẽ afferre pñt · Sʒ honeſte acta
ſupior ætas fructus auctoritatis capit extre
mos · Hæc eni ipſa ſũt honorabilia. quæ vidẽ
tur leuia atqʒ cõmunia ſalutari · appeti · dece
di · aſſurgi · deduci · reduci · cõſuli · quæ ꝛ apd̃
nos ꝛ in alijs ciuitatibꝰ · vt quæqʒ optie mo
ratæ ſunt ita diligẽtiſſime obſeruãt · Lyſan
drũ lacedæmoniũ cuiꝰ mõ mẽtionẽ feci dicere
aiũt ſolitũ · lacedæmone eſſe honeſtiſſimũ do
miciliũ ſenectutis · Nuſq̃ʒ eni tãtũ tribuitur
ætati · nuſq̃ʒ ẽ ſenectus honoratior · Quin eti
am memoriæ ꝓditũ eſt · cũ athenis ludiꝰ qui
dã in theatrũ grãdis natu veniſſet in magno cõ
ſeſſu locũ ei a ſuis ciuibꝰ nuſq̃ʒ datũ · Cũ ãt
ad lacedæmonios acceſſiſſʒ · q̃ cũ legati eẽnt
in loco certo ꝯſederãt · ꝯſurrexiſſe oẽs illi dicũ
tur · ꝛ ſenẽ illũ ſeſſũ recepiſſe · Quibꝰ cũ a cũ
cto cõſeſſu plauſus eẽt multiplex datus · di
xiſſe ex ijs quẽdã · Athenienſes ſcire q̃ recta
eſſent ſed facere nolle · Multa in noſtro colle
gio præclara · Sed hoc de quo agimus i pri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

nis ꝙ vt quiſq; ætate ãtecellit · ita ſententiæ
principatũ teneat · Neq; eni ſolũ honore ante
cedentibꝰ · ſʒ ijs etiã qui cũ imperio ſunt maio
res natu ãteponũt᷑ · Quæ ſũt igit᷑ voluptates
corporũ cũ auctoritatis præmijs cõparãdæ ·
quibꝰ qui ſplẽdide vſi ſũt · ij mihi videt᷑ fabu
lã ætatis ꝑegiſſe · nec tãq̃ʒ inexercitati hiſtri
ones in extremo actu corruiſſe · At ſũt moro
ſi ⁊ anxij ⁊ iracũdi · ⁊ difficiles ſenes · ſi quæ
rimus etiã auari · ſʒ hæc morũ vicia ſũt · no ſe
nectutis · At moroſitas tñ ⁊ ea vicia quæ di
xi habẽt aliquid excuſationis · nõ illiꝰ quidẽ
iuſtæ · ſʒ quæ ꝓbari poſſe videat᷑ · Cõtemni
ſe putãt deſpici illudi · præterea in fragili cor
pore odioſa ois offenſio ẽ · Quæ tñ oia dul
ciora ſũt ⁊ bonis moribus ⁊ artibꝰ · Idq; tũ
in vita · tũ in ſcæna intelligi poteſt ex his frĩ
bus qui in adelphis ſũt · Quãta in altero du
ritas · in altero comitas Sic ſe res habẽt · vt
eni nõ oẽ vinũ · ſic nõ ois ætas vetuſtate coa
ceſcit · Seueritatẽ in ſenectute ꝓbo · ⁊ eã ſic̄
alia modicã · acerbitatẽ nullo modo · auaricia
vero ſenilis q̃d ſibi velit ñ intelligo · Poteſt
eni quicq̃m eſſe abſurdius · q̃ʒ quo minꝰ viæ
reſtat · eo plus viatici q̃rere · Quarta reſtat
cauſa quæ maxie ãgere atq; ſollicitaʒ nrẽ no

ſtrã ætatẽ videt᷑ appropinq̃tio mortis. Quæ
certe a ſenectute non poteſt longe abeſſe. O
miſerum ſenem qui mortem contemnendam
eſſe in tam longa ætate non viderit. quæ aut
plane negligenda eſt ſi omnino extinguit a
nimum. aut etiam appetenda ſi aliquo eum
deducit. vbi ſit futurus æternus. Atqui terci
um certe nihil inueniri poteſt. Quid igitur ti
meam? Si aut non miſer poſt mortem. aut
beatus etiam futurus ſum? quanq̄m quis eſt
tam ſtultus. quãuis ſit adoleſcẽs. cui ſit ex
ploratum ſe ad veſperum eſſe victurum?.
Quinetiam ætas illa multo plures q̃ȝ noſtra
mortis caſus hȝ. Facilius ĩ morbos incidunt
adoleſcentes. grauius ægrotant. triſtius cu
rantur. Itaqȝ pauci veniunt ad ſenectutez.
quod non ita accideret. ſi melius ⁊ prudenti
us viueretur. Mens enim ratio ⁊ conſilium in
ſenib⁹ eſt. qui ſi nulli fuiſſent. nullæ omnino
ciuitates fuiſſent. Sed redeo ad mortez impẽ
dentem. Quod illud eſt crimen ſenectutis.
cum illud videatis cum adoleſcentia eſſe com
mune. Senſi ego tum in optimo filio meo.
tũ in expectatiſ ad ampliſſimã dignitatẽ fr̃i
b⁹ Scipio oĩ ætati mortẽ eẽ cõmunẽ. At ſpe
rat adoleſcenſ diu ſe victurum. qđ ſperaĕ idẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ſenex nõ poteſt. Inſipiẽter ſperat. Quid enĩ ẽ ſtultius q̃ȝ incerta ꝓ certis habere. ac falſa ꝓ veris? Senex ne quid ſperet habet quidem. At eſt eo melior ꝯditione q̃m adoleſcẽs. cuȝ id qđ ſperat hic ille aſſecutus ẽ. hic vult diu viuẽ. ille diu vixit. Quanq̃m o dij boni q̃d ẽ in hoĩs vita diu? Da enĩ ſupmũ tempꝰ. ex pectemus Tharteſiorũ regis ætatẽ. Fuit enĩ vt ſcriptũ video Archãtomiꝰ quidam gadi bus. qui octoginta regnauit ãnos. cẽtũ ⁊ vi ginti vixit. Sed mihi ne diuturnũ quidẽ q̃c q̃m videt̃ in quo eſt aliquid extremũ. cũ enĩ id aduenerit. tũc illud quod p̃terit effluxit. tãtũ remanet quidẽ quod v̀tute ⁊ recte f̃cis ſis cõſecutus. Horæ quidẽ cedũt. ⁊ dies ⁊ mẽſes ⁊ ãnĩ. nec p̃teritũ tẽpus vnq̃m reuerti tur. nec q̃d ſeq̃t̃ ſciri poteſt. Quod cuiq; tẽ poris ad viuẽdũ dat̃. eo debet ꝯtẽtus eẽ. Ne q; enĩ hiſtrioni vt placeat pagẽda ẽ fabula ſolũmodo. In quocũq; fuerit actu probet̃. Nec ſapiẽti vſq; plaudite viuẽdũ. Breue eĩ tẽpus ætatis ſatis lõgũ ad bñ honeſteq; viuẽ dũ. Sin proceſſeris lõgius nõ magis dolẽdũ eſt q̃ȝ agricolæ dolẽt p̃terita verni tpis ſuaui tate. æſtatẽ autumnũq; veniſſe. Ver enĩ tãq̃ȝ adoleſcẽtiã ſignificat. oñditq; fructus futu ros. Reliq̃ tpa demetẽdis fructibꝰ aut pci

piẽdis accommodata ſũt · fruct9 ãt ſenectu
tis eſt vt ſaepe dixi in ꝑtorũ bonorũ memori
a ⁊ copia · Oia vero q̄ ſecũdũ naturã fiũt · ſũt
hñda in bonis · Quid ẽ ãt tã ſecũdũ naturã
q̄m ſenib9 emori · quod idẽ ↄtingit adoleſcẽ
tib9 aduerſãte ⁊ repugnãte natura Itaqꝫ ado
leſcẽtes mori ſic mihi videnť · vt cum aquae
multitudĩe vis flãmae opprimiť · Senes autẽ
ſic vt ſua ſpõte nulla adhibita vi cõſũptus
ignis extinguitur · Et quaſi poma ex arbori
bus ſi cruda ſũt vi auellũť · ſi matura ⁊ cocta
decidũt · Sic vitã adoleſcẽtib9 vis aufert · ſe
nib9 maturitas · Quae mihi quidẽ tã iucũda
ẽ · vt quo ꝓpius ad mortẽ accedã · q̄ſi terrã vi
dear videre aliquandoqꝫ in portum ex lõga
nauigatione eẽ venturus Senectutis ãt nul
lus cert9 ẽ termin9 · recteqꝫ in ea viuiť · quo
ad munus officij exequi ⁊ tueri poſſis · ⁊ tñ
mortẽ ↄtemnẽ · Ex quo fit vt animoſior etiã
ſenect9 ſit q̄ꝫ adoleſcẽtia ⁊ fortior · Hoc eſt
illud q̄d Piſiſtrato tyrãno a Solone rñſũ ẽ ·
cũ illi q̄rẽti · q̄ tãdẽ ſpe fret9 ſibi tã audacter
obſiſteret · Rñdiſſe diciť ſenectute · Sꝫ viuẽ
di ẽ finis optim9 · cũ itegra mẽte caeteriſ qꝫ ſẽ
ſib9 opus ipſa ſuũ eadem quae coaugmenta
uit natura diſſoluit · vt nauẽ · vt aedificiũ idẽ

deſtruit facillime qui conſtruxit. Sic hominē
eadem optime quæ conglutinauit natura diſ
ſoluit. Nam omis conglutinatio recens ægre
inueterata facile diuellitur Jta ſit vt illud bre
ue vitæ reliquum nec auide appetendū ſeibꝰ
nec ſine cauſa deſerēdum ſit. vetatqꝫ Pytha
goras iniuſſu imperatoris. id eſt dei de præſi
dio ⁊ ſtatione vitæ decedere. Solonis quidē
ſapientis elogium eſt. quo ſe negat velle ſu
am mortem dolore amicorum lamentisqꝫ va
care. Vult ſe caruꝫ credo ſuis eſſe. Sed haud
ſcio an meliꝰ Ennius. Nemo me lachrymis
decoret. neqꝫ funera fletu faxit. non eſſe lugē
dam mortem cenſet. quā immortalitas ꝯſeq̄
tur. Jam ſenſus moriendi ſi aliq̄s eſſe poteſt
is ad exiguū tēpus durat præſertim ſeni. pꝰ
mortē quidem ſenſus. aut optandꝰ. aut nul
lus eſt. Sed hoc meditatū ab adoleſcētia de
bet eſſe mortem vt negligamus. ſine qua me
ditatione tranquillo eſſe animo nemo poteſt
Moriendum enim certe eſt. ⁊ id incertum an
eo ipſo die. Mortem igitur omnibus horis im
pendentem timens. quis tranquillo poſſit ani
mo conſiſtere. De qua non ita longa diſpu
tatione opus eſſe videtur. cum recorder nō ſo
lum. L. Brutum. qui in liberanda patria eſt
interfectus. Non duos decios. qui ad volun

tariam mortem curſum equorum incitauerũt
Non · M · Regulum qui ad ſuppliciũ eſt ꝓ
fectus · vt fidem hoſti datam conſeruaret ·
Non duos ſcipiones qui iter poenis vel corpo
ribus ſuis obſtruere voluerũt · non auũ tuum
L · Paulum qui morte ſua luit collegae in can
nenſi ignominia temeritatem · Non · M · Mar
cellũ · cuius interitũ ne crudeliſſimus quidem
hoſtis honore ſepulturae carere paſſus eſt Sꝫ
legiones quidem noſtras quod ſcripſi in ori
ginibus in eum locũ ſaepe profectas alacri
animo ⁊ erecto · vnde nunq̃m ſe redituras ar
bitrarentur · Quod igitur adoleſcentes ⁊ ij q̃
dem non ſolum indocti ſed etiam ruſtici con
temnunt · id docti ſenes extimeſcent · Omni
no vt mihi quidem videtur · ſtudiorum omni
um ſatietas vitae facit ſatietatem · Sunt pue
riciae certa ſtudia · Num igitur ea deſiderant
adoleſcentes · Sunt ⁊ ineuntis adoleſcentiae
num ea iam conſtans requirit aetas quae dici
tur media · Sunt etiam eius aetatis ne ea qui
dem in ſenectute quaeruntur · Sunt autẽ ex
trema quaedam ſtudia ſenectutis · Ergo vt
ſuperiorũ aetatũ ſtudia occidũt · ſic occidũt
etiã ſenectutis . Q̃d cũ euenit · ſatietas vitae tẽ
pus maturũ mortis affert · Eq̃dem nõ video

cur quid ipſe ſentiam de morte non audeã di
cere vobis · quod eo meli⁹ cernere mihi vide
or · q ab ea ꝓpius abſũ · Ego vrõs prẽs · P ·
Scipio tuq; · C · Læli viros clariſſimos mihi
q; amiciſſimos viuẽ arbitror · et ea quidez vi
ta q̃ ẽ ſola vita numerãda Nã dũ ſum⁹ i his
incluſi ꝯpagibus corpis munẽ quodã ncẽta
tis et graui opere ꝑfungimur · Eſt enĩ anim⁹
celeſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus et qua
ſi demerſus in terrã · locũ diuinæ naturæ æter
nitatiq; ꝯtrariũ · ſ; credo deos imortales ſpar
ſiſſe aïos in corpa hũana · vt eſſent qui terras
tuerent · Quiq; cæleſtiũ ordinẽ cõtẽplãtes
imitarent eũ vitæ mõ atq; cõſtãtia · Nec me
ſolũ ratio ac diſputatio ĩpulit vt ita crederẽ ·
ſ; nobilitas etiã ſũmorũ pħorũ et auctoritas
Audiebã Pythagorã pythagoricos q; inco
las pene nrõs q̃ eẽnt itali pħi quõdã noiati ·
nũq̃; dubitaſſe quin ex vniuerſa mẽte diuia
deliberatos aïos haberem⁹ · Demõſtrabat mi
hi p̃terea qđ Socrates ſup̃mo vitæ die de im
mortalitate aïorũ diſſeruiſſet · is q̃ eẽt ſapien
tiſſim⁹ oraculo Apollinis iudicat⁹ · Quid mľ
ta · ſic mihi pſuaſi · ſic ſẽtio · cũ tãta celeritas
animorũ ſit · tãta memoria p̃teritorũ · futuro
rũ prudẽtia · tot artes · tãtæ ſciẽtiæ · tot inuẽ
ta · non poſſe eam naturam q̃ res eas cõtineat

eſſe mortalē· Cūq; animus ſēp agitetᷣ· nec
principiū motꝰ habeat· qꝛ ipſe ſe mouet· nec
finē q̄dē habiturū eſſe motus· qui nunq̄m ſe
ipſe ſit relicturus· ⁊ cū ſimplex animi natu
ra eēt· neq; hr̄et in ſe quicq̄ȝ admixtū diſpar
ſui atq; diſſimile· nō poſſe eū diuidi. Quod ſi
nō poſſit· nō poſſe interire· Magnoq; eſſe ar
gumēto hoīes ſcire pleraq; āte q̄m nati ſint·
q̄d iā pueri cū artes difficiles diſcāt· ita cele
riṫ inumerabiles arripiāt· vt eas nō tū p̄muȝ
accipe videātᷣ· ȝ reminiſci ⁊ recordari· Haec
Platonis ſūt fere· Apud Xenophontē autȝ
moriēs Cyrus maioꝛ haec dicit· Nolite arbi
trari mihi cariſſimi filij· me cū a vobis diſceſſe
ro· nuſq̄m aut nullū foꝛe· nec ei dū erā vobiſ
cū animū meū videbatis· ȝ cū eſſem i hoc coꝛ
poꝛe ex ijs rebus q̄s gerebā intelligebatis· e
unde igiṫ eē creditote· etiā ſi nullū videbitis
Nec vero clarorū virorū poſt moꝛtē honores
ꝑmanerēt· ſi nihil eorū ipſorū animi efficerēt
q̄ diutiꝰ memoꝛiā ſui teneremꝰ· Mihi nunq̄ȝ
quidē ꝑſuaderi potuit aīos dū i coꝛpibꝰ eſſent
moꝛtalibꝰ viuē cuȝ exiſſent ex ijs emori· nec
vero tū animū eē iſipiētē cū ex inſipiēti coꝛpo
re euaſiſſet· Sȝ cū oī admixtione corpis libe
ratꝰ purꝰ ⁊ integer eē cepiſſet· tū eſſe ſapentē
Atq; etiā cū hoīs natura moꝛte diſſoluiṫ caete

rarũ rerũ ꝑſpicuũ eſt quo quæqꝫ diſcedant·
Abeũt eni oia vnde orta ſũt· animꝰ āt ſolus
nec cũ adeſt· nec cũ diſcedit apparet· Iā ve
ro videtis nihil morti eē tā ſimile q̄m ſomnũ·
Atqꝫ dormiẽtiũ animi maxīe declarāt diuini
tatē ſuā· multa eni cũ remiſſi ⁊ liberi ſũt futu
ra ꝓſpiciũt· Ex quo itelligitˀ q̄les futuri ſint.
cũ ſe plane corporis vinculis relaxauerint ·
Quare ſi hæc ita ſunt· ſic me colite vt deum·
Sin vna interiturus ē animus cũ corꝑe· vos
tñ deos verẽtes q̄ hāc oēm pulchritudinē tuē
tur ⁊ regũt· memoriā nr̄i pie inuiolateqꝫ ſer
uabitis · Cyrus q̄dē hæc moriēs · Nos ſi pla
cet nr̄a videamꝰ· Nemo vnq̄ꝫ mihi Scipio ꝑ
ſuadebit· aut prēm tuũ Paulum· aut duos a
uos Paulũ ⁊ Africanuꝫ· aut Africani frēm ·
aut patruũ· aut multos p̄ſtātes viros quos
enumerare neceē nō ē· tāta eē conatos q̄ ad po
ſteritatis memoriā ꝑtineret· niſi aio cerneret
poſteritatē ad ſe ꝑtinē poſſe· An cenſesˀ vt de
me ipſo aliq̄d more ſenuꝫ glorier· me tātos
laboēsˀ diurnosˀ nocturnosˀ qꝫ domi militiæqꝫ
ſuſcepturũ fuiſſe· ſi iiſdem finibꝰ gloriā meā
quibꝰ vitā eēm terminaturus · Nōne melius
multo fuiſſꝫ ociosā ætatē ⁊ quietā ſine vllo la
bore aut ꝯtētione traducere· Sꝫ neſcio quo
mō animꝰ erigēs ſe poſteritatē ſēꝑ ita ꝑſpici

ebat · q̄ſi cū exceſſiſſet e vita tū deniq; victu
rus eēt · Q̄ď q̄dē ni ita ſe haberet · vt aīni im
mortales eēnt · haud optimi cuiuſq; aīmus
maxīe ad imōrlē gloriā niteret' Quid: ꝙ ſa
piētiſſimus q̄ſq; eq̄ſſimo aīo morit' · ſtultiſſi
mus iniquiſſimo · nōne vob' videt' aīmus is q̄
pl' cernat ⁊ longius vidē ſe ad meliora ꝓficī
ſci · ille āt cui' obtuſior ſit acies nō vidē · Eq̄
dē efferor ſtudio prēs nrōs quos colui ⁊ dile
xi vidēdi · Neq; eos vero ſolū ꝯueire habeo ·
quos ipſe cognoui · ſ; illos etiā de q̄bꝫ audiui
⁊ legi ⁊ ipſe ꝯſcripſi · Quo q̄dē me ꝓficiſcen
tē haud ſane q̄s facile retraxerit · nec tāq̄m pi
lā retorſit · quod ſi q̄s de' mihi largiat' · vt ex
hac etate repuereſcā · ⁊ i cunis vagiā valde
recuſē · nec vero velim q̄ſi decurſo ſpacio a cal
ce ad carcerē reuocari · Quid eni habet vita cō
modi · quid non potius laboris · ſed habeat
ſane · habet certe tamen aut ſatietatē · aut mo
deſtiā · nō libet eni mihi deplorare vitam qď
multi ⁊ ij docti ſaepe fecerūt · Nec me vixiſſe
poenitet · qm̄ ita vixi vt fruſtra me natū non
exiſtimē · Et ex vita iſta diſcedo tāq̄ ex ho
ſpicio · nō tāq̄ ex domo · ꝯmorādi eni natura
diuerſoriū nobis nō habitādi dedit · O p̄cla
rū diē cū i illud aiorū ꝯciliū coetūq; ꝓficiſcar
⁊ cum ex hac turba ⁊ colluuione diſcedam

ꝓficíſcar eni nō ad eos ſolū viros de quibus
ante dixi · ꝫ etiā ad Catonē meū · quo nemo
vir melioꝛ natꝰ ē nemo p̄ſtātioꝛ · cuius a me
coꝛpꝰ crematū ē · qđ cōtra decuit ab illo meū
Animus vero nō me deſerēs · ꝫ reſpectās · in
ea ꝓfecto loca diſceſſit · quo mihi ipſe cerne
bat eſſe veniēdū · Quē ego meū caſū foꝛtiter
ferre viſus ſū · nō ꝙ æquo aīo ferrē · ꝫ me ipē
ꝯſolabar exiſtimās nō longinquuꝫ int̄ nos
digreſſū ⁊ diſceſſū foꝛe · His mihi rebus Sci
pio · id eni tecū Læli admirari dixiſti · leuiꝰ ē
ſenectus · nec ſolū nō moleſta · ꝫ etiā iucun
da · Qđ ſi in hoc erro · ꝙ aīos hoīm immoꝛta
lesꝰ eē credā · libēt erro · nec mihi hūc errorem
ꝗ delectoꝛ dū viuo extoꝛqueri volo · ſin moꝛ
tuꝰ vt q̄dā minuti pħi cēſēt · nihil ſentiā · non
vereoꝛ ne hūc errorē meū moꝛtui pħi irrideāt
qđ ſi nō ſumꝰ īmoꝛtales futuri · tū̄ extingui
hoi ſuo tp̄e optabile ē · Nā habet natura vt a
liarū oīm rerū ſic viuēdi modū · Senectꝰ āt
ꝑactio ætatis ē tāq̄m fabulæ · cuiꝰ defatigati
onē fugē debemꝰ p̄ſerti adiūcta ſacietate ·
Hæc habui de ſenectute q̄ dicerē · ad quā vti
nā ꝑueniatis · vt ea q̄ ex me audiſtis re exꝑ
tī ꝓbare poſſitis ·

M · T · Ciceronis de ſenectute finitꝰ hic liber ·

Vint⁹ Mutius Augur Sceuola
multa narrare de Caio Lælio ſo
cero ſuo memoriter ⁊ iucunde ſo
lebat· nec dubitare illū in omni
ſermone appellare ſapientē· Ego autē a prē
ita eram deductus ad ſceuolā ſumpta virili
toga· vt quoad poſſem ⁊ liceret a ſenis latere
nūq̄m diſcederem· Itaq; multa ab eo prudē
ter diſputa· multa etiā breuiter ⁊ ɔmode di
cta memoriæ mādabā· fieriq; ſtudebā indi
es eius prudentia doctior· Quo mortuo· me
ad pontificē Sceuolā contuli· quē vnum no
ſtræ ciuitatis ⁊ ingenio ⁊ iuſticia p̄ſtantiſſi
mū audeo dicere· Sʒ de hoc alias· nūc redeo
ad augurē· Cū ſaepe multa narraēt tū memi
domi i hemicyclo ſedētē vt ſolebat· cū ⁊ ego
eſſem vna ⁊ pauci admodū failiaēs· i euʒ ſer
monem illum incidere· q̄ tū fere oībus erat in
ore· Meminiſti eni ꝑfecto attice ⁊ eo magis
qꝛ· P· Sulpicio vtebaē multū· cum is tribu
nus plebis capitali odio a Quinto pompeio
q̄ tū erat cōſul diſſideret· qui cū ɔiunctiſſime
et amātiſſime vixerat· q̄nta eēt hoim vel ad
miratio vel querela· Itaq; tū Sceuola cum
in eā ipſā mētionē incidiſſet· expoſuit nobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ſermonē Lælij de amicicia · habituz ab illo ſe
cū · ⁊ cū alio genero · C · ffannio Marci fili
o paucis diebꝰ poſt mortē Africani · Cuiꝰ di
ſputationis ſētētias memoriæ mādaui · q̄s in
hoc libro expoſui meo arbitratu · Quaſi enim
ipſos īduxi loquētes · ne iquā ⁊ iq̄t ſaepius it
poneretur · Atqꝫ ideo feci vt tanq̄ȝ a præſen
tibus coram haberi ſermo videretur · Cum enī
mecum ſaepe ageres vt de amicicia ſcriberem
aliquid · digna mihi res cum omnium cognī
tiōe tum noſtra familiaritate viſa eſt · Itaqꝫ
feci non inuitus · vt prodeſſem multis tuo ro
gatu · Sed vt in Catone maiore feci qui eſt
ſcriptus ad te de ſenectute · Catonem indu
xi ſenem diſputantem · quia nulla videbatᷣ
aptior perſona quæ de illa ætate loqueretur
q̄m eius · qui ⁊ diutiſſime ſenex fuiſſet · ⁊ in
ipſa ſenectute præ cæteris floruiſſet · Sic cū
accepiſſemus a prībꝰ maxīe memorabilem ·
C · Lælij ⁊ · P · Scipionis familiaritatē · C ·
Lælij perſona viſa eſt idonea fuiſſe · quæ de
amicicia ea ipſa diſſereret · quæ diſputata ab
eo meminiſſet magiſter meus Sceuola · Ge
nus autem hoc ſermonum poſitum in hominū
veterum auctoritate · ⁊ eorum illuſtriū · plꝰ
neſcio q̄ pacto videtur habere grauitatis ·
Itaqꝫ ipſe mea legens ſic afficior interdum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

vt Catonem non me loqui exiſtimem. Sed
vt tum ad ſenem · ſenex de ſenectute · Sic in
hoc libro ad amicum amiciſſimus de amicicia
ſcripſi · Tum eſt Cato locutus quo erat ne
mo fere ſenior temporibus illis nemo pruden
tior · nunc Læliuſ ⁊ ſapienſ ſic enim eſt habi
tus ⁊ amiciciæ gloria excellens · de amicicia
loquitur · Tum velim a me animum parum
per auertas Lælium loqui ipſum putes · C ·
Fannius · ⁊ · Qu · Mutius ad ſocerū venerūt
poſt mortem Africani ab iis ſermo oritur ·
Reſpondet Lælius cuius tota diſputatio ē
de amicicia · quā legens tute ipſū cognoſceſ ·
FANNIVS · Sunt iſta vera Læli · nec ei
melior vir fuit Africano quiſq̃m · nec clarior
Sed exiſtimare debes omnium oculos in te
eſſe coniectos · vnum te ſapiētem ⁊ appellāt
⁊ exiſtimant · Attribuebatur hoc modo · M ·
Catoni · Scimus · L · Aciliū apud patres
noſtros appellatum eſſe ſapientem · Sed v
terq; alio quodam modo · Acilius quia pru
dens eſſe in iure ciuili putabatur · Cato quia
multarum rerum vſum haberet · multaq; eiꝰ
⁊ in ſenatu ⁊ in foro · vel prouiſa prudenter ·
vel acta conſtanter · vel reſponſa acute fere
bantur · Propterea quaſi cognomen iam ha
bebat in ſenectute ſapientiſ ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Te aūt alio q̄dā modo · nō ſolū natura ⁊ mo
ribus verum etiaꝫ ſtudio ⁊ doctrina eſſe ſapi
entem · Nec ſicut vulgus · ſed vt eruditi ſo
lēt appellare ſapientē qualē in græcia ꝛliqua
neminē · Nā qui ſeptē appellāt᷑ · eos qui ſub
tilius q̄runt in numero ſapientū nō habēt A
thenis vnū accepimus · ⁊ eū q̄dem etiā apolli
nis oraculo ſapientiſſimū iudicatum · hāc eſſe
in te ſapientiā exiſtimāt · vt oīa tua in te po
ſita eſſe ducas · humanoꝭ qꝫ caſus virtute infe
riores putes · Itaqꝫ ex me quærūt · credo ex
hoc item Sceuola · quonā pacto feras mor
tem Africani · eoqꝫ magis · ꝙ in his proxis
nonis · cuꝫ in hortos · D · Bruti auguris cō
mentandi cauſa · vt aſſolet veniſſemuꝭ · tu nō
affuiſti qui diligentiſſime ſemper illum diē
et illud munus ſolitus eſſes obire ·

SCEVOLA ·

Quærunt quidem · C · Læli multi vt ē dictū
a fannio · ſed ego id reſpondeo. quod animad
uerti te dolorem quem acceperis · tum ſummi
viri · tū amiciſſimi morte ferre moderate · nec
potuiſſe non commoueri · nec fuiſſe id huma
nitatis tuæ · Quod autem iiſdem nonis in col
legio noſtro non affuiſſes · valetudineꝫ cau
ſam reſpondeo non mœſticiaꝫ fuiſſe · Læliꝰ ·
Recte tu quidem Sceuola ⁊ vere · Nec enim

ab iſto officio q̄d ſēp vſurpaui cū valerem·
abduci incōmodo meo debui· Nec vllo caſu
arbitror hoc ɔſtātī hōi poſſe ɔtingē· vt vlla i
termiſſio fiat officij· Tu autē ff̄anni q̄ mihi tā
tū tribui dicis· quātū ego nec agnoſco nec
poſtulo facis amice· Sz vt mihi videris nō recte
iudicas de Catone· Aut eni nemo· quod qui
dē magis credo· aut ſi quiſq̄m ē· ille ſapiēs fu
it· Quō eni vt alia omittā· mortē filij tulit·
Meminerā Paulū· Viderā Gaiū· Sz hi nec
cōparant Catoni maxio ꝛ ſpectato viro· Quā
obrē caue Catoni āteponas· ne iſtū quidem
ipſū· quē Apollo vt ais ſapientiſſimū iudica
uit· Hui⁹ eñi facta illi⁹ dicta laudāt· De me
āt vt iā cū vtroq; loq̄r ſic habetote· Ego ſi
Scipionis deſiderio me moueri negē q̄z id re
cte faciā viderīt ſapiētes· ſz certe mētiar· Mo
ueor eni tali aīco orbat⁹· q̄lis vt arbitror ne
mo vnq̄z erit· ꝛ vt cōfirmare poſſū· nemo cer
te fuit· Sz nō egeo medicina· me ipſe ɔſolor·
ꝛ maxie illo ſolatio q̄ eo errore careo· quo a
micorū diſceſſu plerīq; āgi ſolent· Nihil ma
li accidiſſe Scipioni puto· mihi accidit ſi q̄d
accidit· Suis āt icōmodis ǵuit angi· nō ami
cū· ſz ſeipſū amātis ē· Cū illo vero q̄s neget
actū eē p̄clare· niſi eni· quod ille mime puta
bat· imōrlitatē optaē vellet· q̄d nō ē adept⁹

quod hoi fas eſſet optare. Qui ſūmā ſpem ci
uiū quā de eo iā puero habuerāt. cōtinuo ad
oleſcēs icredibili virtute ſupauit. qui cōſula
tū petijt nunq̄z. factus ē cōſul bis. primū an
te temp⁹. iterū ſibi ſuo tpe. reip. pene ſero. q̄
duabus vrbib⁹ euerſis inimiciſſimis huic ipe
rio nō mō pſentia. verū etiā futura bella dele
uit. Quid dicā de morib⁹ faciliimis? de pieta
te in matrē? de liberalitate in ſorores? bonita
te in ſuos? iuſticia in oēs? Haec nota ſūt vo
bis. q̄z autē ciuitati carus fuerit. moerore fu
neris indicatū eſt. Quid igit̄ hūc paucorum
ānorū acceſſio iuuare potuiſſet. Senect⁹ eni
q̄muis nō ſit grauis vt memi Catonē vno an
no anteq̄m mortu⁹ ē mecū et cū Scipione diſ
ſerere. tamē aufert eā viriditatē. in qua etiā
nūc erat Scipio. Quā obrē vita quidem tal
fuit. vel fortuna. vel gloria. vt nihil poſſz ac
cedere. Moriēdi autē ſēſū celeritas abſtulit.
quo de genē mortis difficile dictu eſt. quid
hoies ſuſpicēt̄ videtis. Hoc tñ vere licet dicere
P. Scipioni ex multis dieb⁹ q̄s i vita celeber
rimos laetiſſimos℞ q̄ viderit illū diē clariſſimū
fuiſſe cū ſenatu dimiſſo domū reduct⁹ ad ve
ſperā ē a prib⁹ cōſcriptis populo romano et
ſocijs latinis pridie q̄m exceſſit e vita. vt ex
tā alto dignitatis gradu ad ſuperos videat̄

potius q̄m ad inferos perueniſſe. Neqꝫ enim aſſentior ijs qui hæc nuper diſſerere cœperũt cũ corporibu⁹ ſimul animos interire. atqꝫ oīa morte deleri. plu⁹ apud me antiquorũ auctoritas valet. vel nr̄orũ maiorũ qui mortuis tā religioſa iura tribuerũt. qd̄ n̄ feciſſēt ꝓfecto ſi nihil ad eos pertinere arbitrarentur. vel eorũ qui in hac terra fuerũt. magnāqꝫ græciaꝫ quæ nũc quidem deleta eſt. tũ florebat inſtitutis ⁊ p̄ceptis ſuis erudierunt. vel eius qui Apollinis oraculo ſapiētiſſimus eſt iudicat⁹. qui non tum hoc. tum illud. vt in plæriſqꝫ. ſꝫ ideꝫ dicebat ſemꝑ aīos hominũ eſſe diuinos. ij⁹qꝫ cum e corpore exceſſiſſent. reditum ad cælum patere. optimoqꝫ ⁊ iuſtiſſimo cuiqꝫ expeditiſſimũ. quod idem Scipioni videbat᷑ qui idem quaſi præſagiret ꝓpaucis ante mortem dieb⁹. cum ⁊ Philus ⁊ Manilius adeſſēt ⁊ alij plures. tuqꝫ etiam Scæuola mecũ veniſſes. diſſeruit triduum de republica. cuius diſputatiōis fuit extremum fere de immortalitate animorum. quæ ſe in quiete per viſum ex Africano audiſſe dicebat. Id ſi ita eſt. vt optimi cuiuſqꝫ animis in morte facillime euolet. tanq̄ꝫ e cuſtodia vinculiſqꝫ corporis. cui cenſemus curſum ad deos faciliorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

fuiſſe q̃m Scipioni· Quocirca mœrere hoc eꝰ
euentu vereor· ne inuidi magiꝰ q̃ꝫ amici ſit·
Sin at̃ illa vereor· vt idẽ interitꝰ ſit aĩorũ ⁊
corporũ· nec vlluſ ſenſuſ maneat· vt nihil bo
ni ẽ in morte· ſic certe nihil mali· Sẽſu eni a
miſſo ſit idẽ q̃ſi natꝰ non eẽt omnino· Quẽ tñ
eẽ natũ ⁊ nos gaudemꝰ· ⁊ hæc ciuitas duꝫ e
rit lætabiꝰ· Quã ob rẽ cũ illo quidẽ vt ſupra
dixi actũ optĩe ẽ· mecũ at̃ incõmodius· quẽ
fuit æquius vt priꝰ itroierã i vitã ſic priꝰ exi
re de vita· Sꝫ tñ recordatione noſtræ amici
ciæ ſic fruor· vt beate vixiſſe videar· quia cũ
Scipione vixerim· quo cũ mihi cõiũcta cu
ra de rep· ⁊ de priuata fuit· quo cũ domus fu
it· ⁊ militia ꝯmunis· ⁊ id i quo ẽ oĩs vis ami
ciciæ voluntatũ· ſtudiorũ· ſententiarũ· ſũma
ꝯſẽſio· Itaqꝫ nõ tã iſta me ſapiẽtiæ quã mõ
Fannius ꝯmemorauit fama delectat· falſa ꝑ
ſerti· q̃ꝫ quod a͞ciciæ noſtræ memoriã ſpero
ſempiternã fore Idqꝫ mihi eo magis ẽ cordi
ꝙ ex oĩbꝰ ſæculis vix tria aut q̃ttuor noian
tur paria amicorũ· q̊ i genẽ ſpectare videor
Scipionis amiciciaꝫ· ⁊ Lælij notã poſterita
ti fore· FANNIUS· Iſtd q̃dẽ Lælij ita
necẽ ẽ· Sꝫ qm̃ amiciciæ mẽtionẽ feciſti· ⁊ ſu
mus ociosi· ꝑgratũ mihi feceris· Spero item
Scæuolæ ſi queadmodũ ſoleſ de cæteriſ rebꝰ

cū ex te quærunt᷑ · ſic de amicicia diſputaris
quid ſentias · qualē exiſties · quæ præcepta
des · SCEVOLA · Mihi vero erit gratum
atq; id ipſū cū tecū agē conarer Fānius an
teuertit · Quā ob rē vtriq; noſtrū gratū ad
modū feceris · LAELIVS · Ego vero nō
grauarer · ſi ipſe mihi cōfiderem · Nā ⁊ p̄clara
viſa res ē · ⁊ ſum9 vt dixit Fānius ociosi · Sz
q̄s ego ſū · aut q̄ in me ē facultas · doctorum
ē iſta ꝯſuetudo · eaq; græcorū · vt ijs p̄ponat᷑
de quo diſputēt quāuis ſubito · Magnū op9
eſt · egetq; exercitatione nō ꝑua · Quā ob rē
quæ diſputari de amicicia poſſūt ab eis cēſeo
petatis q̄ iſta ꝓfitēt᷑ · Ego vos hortari tātū
poſſū · vt amiciciā oībus reb9 humanis ātepona
tis · Nihil ē eni tā naturæ aptū · tā cōueniēs
ad res vel ſecūdas · vel aduerſas · Sz hoc p̄
mū ſentio · niſi in bonis amiciciā eſſe nō poſſe
Neq; id ad vnū reſeco · vt illi qui hæc ſubtili
us diſſerūt · fortaſſe vere · ſʒ ad ꝯmunē vtilita
tē parū · Negāt eni quenq̄m virū bonū eſſe ni
ſi ſapiētē · Sit ita ſane · Sz eā ſapientiā inter
pretāt᷑ · quā adhuc mortalis nemo ē cōſecu
tus · Nos āt ea q̄ ſūt in vſu · vitaq; cōmuni ·
non ea quæ finguntur aut optantur ſpecta
re debemus · Nunq̄m ego dicam · C · Fabriti
um · Marcū Curium · T · Coruncaniū · quos

ſapientes noſtri maiores iudicabant · ad iſto
rum normã fuiſſe ſapientes · Quare ſibi habe
ant ſapientiæ nomẽ · ⁊ inuidioſum · ⁊ obſcu
rũ · concedantq; vt hi boni viri fuerint · Neq;
id quidem facient · Negabunt id niſi ſapienti
poſſe cõcedi · Agamus igitᷣ pingui Minerua
vt aiũt qui ita ſe gerũt · ita viuunt · vt eoruz
probetur fides · Integritas · æqualitas · libe
ralitas · Nec ſit in eiꝰ vlla cupiditasꝰ · vel libi
do · vel audacia · ſintq; magna cõſtãtia vt ij
fuerũt quos mõ nominaui · hos viros bonos
vt habiti ſũt · ſic etiã appellãdosꝰ eſſe putem?
qui aſſequuntur quãtũ hoĩes poſſũt · naturam
optimã recte viuẽdi ducẽ · ſic eni bene ꝑſpice
ſe videor · ita natos eſſe nos · vt inter oẽs eſſz
ſocietas quædã · Maior aũt vt quiſquis ꝓxi
me accederet Itaq; ciues potiores ſũt q̃z pere
grini · ⁊ ꝓpinqui q̃m alieni · cũ his eni amiciciã
ã natura ipſa peꝑit · Sz ea nõ ſatis habet fir
mitatis · Nãq; hoc præſtat amicicia ꝓpinqui
tati · ꝙ ex ꝓpinquitate beneuolentia tolli pt̄ ·
ex amicicia aũt nõ poteſt · Sublata eni bene
uolentia amiciciæ nomẽ tolliť · ꝓpinquitatis
manet · Quãta aũt vis amiciciæ ſit · ex hoc in
telligi maxīe poteſt · ꝙ ex īfinitate ſocietatiꝰ
generiꝰ humani quã cõciliauit ipſa natura ·
ita contracta res eſt · ⁊ adducta in anguſtũ

vt ois caritas · aut inter duos · aut inter pau
cos iungeretur · Eſt autem amicicia nihil ali
ud niſi omnium diuinaruz humanarumqꝫ re
rum · cum beneuolentia ⁊ caritate ſumma con
ſenſio · Qua quidem haud ſcio an excepta ſa
pientia quicq̄m melius hoi ſit a diis immorta
libus datum · Diuitias alii præponunt · Bo
nam alii valetudinem · alii potentiam · alii ho
nores · Multi etiam voluptates · Bæluarum
hoc quidem extremum eſt · Illa autez ſuperi
ora ſunt caduca ⁊ incerta · poſita nō tam ī no
ſtris conſiliis q̄m in fortunæ temeritate · Qui
autem in virtute ſummuz bonū ponunt · præ
clare illi quide · Sed hæc ipſa virtus amiciciā
gignit ⁊ cōtinet · Nec ſine virtute amicicia eē
vllo pacto poteſt · Iam virtutem ex conſue
tudie vitæ ſermoniꝭqꝫ noſtri īterpretemur ·
Nec metiamur eam vt quidam indocti ver
borum magnificentia · viroꝭqꝫ bonos eoꝭ qui
habentur numeremus · Paulos · Catones ·
Caios · Scipiones · Philos · hiꝭ communiꝭ
vita contenta eſt · Eos autem omittamus ·
qui omnino nuſq̄m reperiuntur · Tales igi
tur inter viros amicicia tantas opportunita
tes habet · quantas vix queo dicere · princi
pio quæ poteſt eſſe vita vitalis vt ait Enni
us · quæ non in amici mutua beneuolentia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

cōquieſcat. Quid dulcius q̄ȝ habere quo cū
oīa audeas ſic loqui vt tecū. Quis eſſet tāt9
fructus in pſperis rebus niſi haberes qui illꝭ
æque ac tu ipſe gaudēt. Aduerſas vero res
ferre difficile eſſet ſine eo. qui illas grauius e
tiā q̄ȝ tu ferret. Deiqȝ cæteræ res q̄ expetūt
opportunæ ſūt ſingulæ rebꝯ fere ſingulis.
diuitiæ. vt vtaē. opes. vt colare. honores.
vt laudere. Voluptates. vt gaudeas. Vale
tudo. vt dolore careas. ⁊ muneribꝯ fungare
corpis. Amicicia plurimas res continet. quo
quo te veteris pſto eſt. nullo loco excludit.
Nūq̄ȝ intēpeſtiua. Nunq̄ȝ moleſta ē. Itaqȝ
nō aq̄. nō igni. nō aere vt aiūt. pluribꝯ locis
vtimur q̄ȝ amicicia. Neqȝ ego nūc de vulga
ri. aut de mediocri. quæ tn̄ ipſa delectat ⁊ p
deſt. ſed de vera ⁊ pfecta loquor. qualis eo
rū. qui pauci nominātꝰ fuit. Nā ⁊ ſecundas
res ſplēdidiores facit amicicia. ⁊ aduerſas p
tiens ꝯmunicās qȝ leuiores. Cūqȝ plurimas
⁊ maxīas cōmoditates amicicia ꝯtineat. tū
illa nimirū præſtat omibus qꝺ bona ſpe præ
lucet in poſterū. Nec debilitari animos aut
cadere patitur. Verū etiā iā amicū qui intue
tur. tāq̄m exēplar aliquod intuetꝰ ſui. Quo
circa ⁊ abſētes adſunt. ⁊ egentes abundāt.
et imbecilli valent. et quod difficilius dictu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

eſt mortui viuunt · Tātus eos bonos memo
ria ⁊ deſiderium perſequitur amicorū · ex quo
illorū mors btā videtur · horum vita laudabi
lis · Quod ſi exemeris ex rerū natura beneuo
lentiae coniunctionem · nec domus vlla · nec
vrbs ſtare poterit · nec ager quidem cultus ꝑ
manebit · Id ſi minus quidem intelligitur
quanta vis amiciciae concordiaeqꝫ ſit · ex diſ
ſenſionibus atqꝫ diſcordijs percipi poteſt ·
Quae enim domus tam ſtabilis · quae tam fir
ma eſt ciuitas · quae non odijs ⁊ diſſidijs fū
ditus poſſit euerti · Ex quo quantum ſit bo
nī i amicicia iudicari poteſt. Agrigentinū qui
dē doctum quendaꝫ virū carmibus vaticina
tū graecis ferunt · quae in rerū natura totoqꝫ
mūdo cōſtarent quaeqꝫ mouerentur ea ꝯtrahe
re amiciciā diſſipare diſcordiā · atqꝫ hoc qui
dē oēs mōrles ⁊ itelligūt ⁊ reprobāt · Itaqꝫ ſi
qn̄ aliq̇d officiū exiſtit amici in ꝑiculis · aut
adeūdis · aut coicādis · q̇s ē qui id nō efferat
magnis laudibus · Qui clamores tota cauea
nuper in hoſpitis atqꝫ amici mei · M · pacuuij
fuerīt noua fabula cū ignorāte rege vt eoꝝ eſ
ſet oreſtes · pilades āt oreſtem ſe eſſe diceret
vt pro illo necaretur · oreſtes autē ita vt erat
oreſtem ſe eſſe perſeueraret · ſtantes plaude
bant manibus in re ficta · Quid arbitramur

in vera fuiſſe facturos? Facile indicabat ipſa
natura vim ſuã cũ hoies qđ facere ipſi nõ poſ
ſent id recte fieri i altero iudicarẽt. Hactenꝰ
mihi videor de amicicia q̃d ſẽtirẽ potiſſiẽ dixiſ
ſe. ſi q̃ pterea ſũt credo ãt eẽ multa ab ijs ſi vi
debiſ q̃ iſta diſputãt q̃rito te. FANNJVS
Nos ãt a te potiꝰ q̃nq̃m etiã ab iſtis ſaepe q̃ſi
ui ⁊ audiui. nõ iuitus eq̃dẽ. Sz aliud q̃dã
expetimꝰ filũ orationis tuae. SCEVOLA
Tu magis id dicẽs Fãni. ſi nup i hortiſ Sci
piois cũ ẽ de rep. diſputatũ affuiſſes. q̃lꝫ tũ
patronꝰ iuſticiae fuit cõtra accuratã orõnem
Phili. FANNJVS. Facile id q̃dẽ fuit iu
ſticiã iuſtiſſiõ viro defẽdẽ. SCEVOLA.
Quid aiciciã nõ ne facile ei erit. qui ob eaz ſũ
ma fide. cõſtãtia. iuſticiaq; ſeruatã maximã
ceperit gloriã. LAELJVS. Vim hoc q̃
dẽ ẽ afferre. Quid ei refert. q̃ me rõne cogatis?
Cogitiſ certe. ſtudijs ei generorũ pſerti
i re bona tũ difficile ẽ. tuz ne aequũ q̃dẽ obſi
ſtẽ. Saepiſſiẽ igiť mihi de aiciciã cogitãti ma
xiẽ illud cõſiderãdũ videri ſolet. num ppť im
becillitatem atq; inopiam deſideranda ſit ami
cicia. vt in dandis recipiendiſ q; meritis quo
q̃ſq; minꝰ p ſe poſſz. id accipẽt ab alio viciſ
ſimq; redderet. an eſſz hoc quidẽ ppriũ aiciciae
ſꝫ ãtiquior ⁊ pulchrior. ⁊ magis a natura ipa

ꝓfecta alia cauſa eēt · Amor ei eſt ex q̃ ami
cicia eſt nominata princeps eſt ad bn̄uolenti
am coniungendam · Nā vtilitates quidem eti
am ab ijs ꝑcipiuntur ſaepe · qui ſimulatiōe a
miciciae colūt ⁊ obſeruāt cauſa tp̄is · In ami
cia autē nihil fictū · nihil ſimulatū · ⁊ quicq̄d
eſt · idem verū ⁊ volūtariū eſt · Qua ꝓpt̄ a na
tura mihi videt̄ potius q̄ȝ ab imbecillitate orta
amicicia · Et applicatione magis aīmi cū quo
dā ſenſu amādi · quā cogitatione quātū illa
res vtilitatis eēt habitura · Quod quidem q̄le
ſit etiā i beſtijs quibuſdā animaduerti poteſt
q̄ ex ſe natos ita amāt ad quoddā tempus ·
⁊ ab eis ita amāt̄ · vt facile eorū appareat ſē
ſus · quod in homine multo eſt euidentius ·
Primū ex ea caritate quae eſt inter natos ⁊
parentes · quae dirimi niſi deteſtabili ſcelere
non poteſt · deinde cum ſimilis ſenſus extitit
amoris · ſi aliquem nacti ſumus · cuius cum
moribus ⁊ natura congruamus · quod in eo
quaſi lumen aliquod probitatis ⁊ virtutis ꝑ
ſpicere videamur · Nihil eſt enim amabilius
virtute · nihil quod magis alliciat homines
ad diligendum · quippe cum propter virtu
tem et probitatem eos etiam quos nunquaȝ
vidimus · quodammodo diligamus ·

Quis eſt eni qui · C · fabricij · M · curij nō cū caritate aliq̄ ⁊ bn̄uolētia memoriā vſurpꝫ q̄s nūq̄ꝫ viderit · Quis āt ē qui Tarquinū ſuper bū q̄ · P · caſſiū · Sp · memiū non oderit · Cū duobus ducibꝰ de iperio ē in italia decertatū Pyrrho et Hānibale · ab altero ꝓpt̄ ꝓbitatē eiꝰ nō alienos aīos habemus · alteꝝ ꝓpt̄ crudelitatē ſemp haec ciuitaſ oderit · Q̄ ſi tanta vis ꝓbitatis eſt vt eam vel in eis quos nunq̄m vidimꝰ · vel quod magis ē in hoſte etiam diligamus · q̄d mirū ē ſi animi hominū moueant̄ · cū eorū quibꝰ cū vſu cōiuncti eſſe pn̄t virtutē ⁊ bonitatē ꝑſpicere videāt̄ · q̄ꝫq̄ꝫ ꝯfirmat̄ amor · ⁊ bn̄ficio accepto ⁊ ſtudio ꝑſpecto · ⁊ ꝯſuetudīe ꝯiūcta Quibꝰ rebꝰ ad illū primū motuꝫ animi ⁊ amoris adhibitis mirabilis quaedā exardeſcit beneuolētiae mḡnitudo · quā ſi q̄ putāt ab imbecillitate ꝓficiſci · vt ſit amicicia ea ꝑ quā aſſequat̄ quod quiſqꝫ deſideret · humilē ſane relinquūt ⁊ mīme glorioſū vt ita dicā ortū amiciciae quā ex inopia atqꝫ īdigētia natā volūt · Q̄ ſi ita eēt · vt quiſqꝫ valetudīs minimū eē in ſe arbitraret̄ · ita ad amiciciā eēt aptiſſimus · q̄d lōge ſecus eſt · vt ei plurimū ſibi quiſqꝫ ꝯfidit · ⁊ vt quiſqꝫ maxime virtute ⁊ ſapiētia ſic munitꝰ ē · vt nullo egeat · ſuaqꝫ oīa in ſeipſo poſita iudicet · ita i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

amicicijs expetēdis colēdi⁹ q̃ꝫ maxīe excellit
Quid enī erat Africanus indigens mei · mini
me Hercule · At ne ego quidē illius · ſʒ ego
admiratione quadā virtutis ei⁹ · ille viciſſim
opinione fortaſſe nōnulla quā de meis mori
bus habebat me dilexit · auxit beneuolē[illegible]m
cōſuetudo · ſed quanq̃ꝫ vtilitates multæ ⁊ ma
gne cōſecute ſũt · nō ſũt tñ ab earũ ſpe cauſæ
diligēdi ꝑfectæ · Vt enī beneficia liberales q̃ꝫ
ſumus · nō vt exigam⁹ gratiā · neq̃ꝫ enī [illegible]ne
ficiā fœneramur · ſʒ natura ꝓpenſi ad li[illegible]rali
tatē ſumus · ſic amiciciā · nō ſpe mercedis ad
ducti · ſʒ q̈ oī⁹ eius fructus in ipſo amore in
eſt expetēdā putamus · Ab ijs qui pecudū
ritu ad voluptatē oīa referũt lōge diſſentim⁹
Nec mirũ · Nihil enī altuꝫ · nihil magnificum
ac diuinū ſuſcipere pñt · qui oēs ſuas cogita
tiones abiecerũt in rē tam humilē tāq̃ꝫ contē
ptā · Quā obrem hos quidem ab hoc ſermōe
remoueamus · Ipſi aũt intelligamus a natu
ra gigni ſenſũ diligēdi · ⁊ bñuolētiæ caritatē
facta ſignificatione ꝓbitatis · quā qui appeti
uerũt applicant ſeſe · ⁊ ꝓpius admouēt · vt et
vſu eius quē diligere cœperũt fruant̃ ⁊ mori
bus · Sintq̃ꝫ pares in amore ⁊ æquales · ꝓ
penſiores q̃ꝫ ad bñ merēdū q̃m ad repoſcēdū
Atq̃ꝫ hæc īter eos ſit honeſta ↄcertatio · Sic

⁊ vtilitates ex amicicia maxime capient. ⁊ e
rit eiꝰ ortus a natura. q̄m ab imbecillitate gra
uior ⁊ verior. Nā ſi vtilitas amicicias cōglu
tinaret. eadem cōmutata diſſolueret. Sꝫ qꝛ
natura mutari non poteſt. icirco verae amici
ciae ſempiternae ſūt. Ortū quidez amiciciae vi
detis. niſi quid adhuc forte vultis. . SCE
VOLA. Tu vero pge Laeli. pro hoc enīz q̄
minor eſt natu meo iure reſpondeo. FAN
NIVS. Recte tu quidem. quā obrem au
diamus. LAELIVS. Audite vero opti
mi viri ea quae ſaepiſſime inť me ⁊ Scipionē
de amicicia diſſerebanť. Quanq̄m ille quidē
mihi difficilius eſſe dicebat. quā amiciciā vſ
qꝫ ad extremū vitae diē pmanere. Nā vel vt
nō idez expediret vtriqꝫ incidere ſaepe. vel vt
de rep. nō idem ſentiret. Mutari etiam moreſ
hoim ſaepe dicebat. alias aduerſis rebus. ali
as aetate ingraueſcente. atqꝫ earū rerū exem
plū ex ſimilitudie capiebat ineuntis aetatiſ.
q̄ ſūmi puerorū amores ſaepe vna cū praete
xta ⁊ toga deponereť. Sin autē ad adoleſcē
tiā pduxiſſent. dirimi tn̄ interdū cōtentione.
vel luxuriae cōditionis. vel ɔmodi alicuiuſ.
quod idē adipiſci vterqꝫ nō poſſet. Quod ſi
qui longius in amicicia prouecti eſſēt. tamē
ſaepe labefactari ſi in honoris cōtentionem ici

diſſent. Peſtē eni maiorē eſſe nullam in ami
cicijs. q̄m in plæriſqꝫ pecuniæ cupiditatem
In optimis quibuſqꝫ honoris certamē ⁊ glo
riæ. Ex quo inimicicias maxias ſaepe inter a
miciſſimos extitiſſe. Magna etiaz diſſidia. et
plærūqꝫ iuſta naſci. cū aliq̄d ab amicis q̄d
rectū nō eſſet poſtularet. vt aut libidiꝰ mini
ſtri. aut adiutores eſſent ad iniuriā. Quod
qui recuſarēt q̄muis honeſte id facerēt. ius tū
amiciciæ deſerere arguerent ab ijs quibus ob
ſequi nollēt. Illos autē qui quiduis ab ami
co auderēt poſtulare poſtulatione ipſa ꝓfiteri
omnia ſe amici cauſa eſſe facturos. Eorū q̄re
la inueterata non mō familiaritates extingui
ſolere. ſʒ etiā odia gigni maxia atqꝫ ſempit
na. Hæc itaqꝫ multa quaſi fata impendere a
miciciis. vt omnia ſubterfugere. nō mō ſapi
entiæ. ſed etiaz felicitatis diceret ſibi videri.
Quāobrē id primū videamꝰ ſi placet. q̄tenꝰ
amor i aicicia ꝓgredi debeat. Nū ſi Coriola
nus habuit amicos ferre ↄtra patriā arma illi
cū Coriolano debue. Nū Becillinū amici re
gnū appetētē. Nū. Sp. Meliū iuuare debue
rūt. Tiberiū q̄dē Gracchū rēp. vexantem. a
Qu. Tuberone. æqualibuſqꝫ amicis dereli
ctum videbamus. At. C. Bloſſius Cuma
nus hoſpes familiæ noſtræ Scæuola cū ad me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

qui aderam cū Lenate ⁊ Rutilio cōſulibus in
cōcilio depræcatū veniſſet · hanc vt ſibi igno
ſcerem cauſā aſſerebat · ꝙ tāti Ti · Graccbuꝫ
feciſſet · vt quicquid ille vellet ſibi facienduꝫ
putaret · Tū ego etiā ne inquā ſi te in capito
liū facesꝰ ferre vellet · nunq̄ꝫ inquit voluiſſet id
quidē · Sꝫ ſi voluiſſꝫ paruiſſem · Videtis q̄m
nefaria vox · ⁊ hercule ita fecit · vel plus eti
am q̄ꝫ dixit · Nō eni paruit ille Tiberij Grac
chi temeritati · ſꝫ etiā præfuit · Nec ſe comitē
illius furoris · ſꝫ ducē ꝓbuit · Itaqꝫ hac amē
tia quæſtione noua ꝑterritus · in Aſiam pro
fugit · ad hoſtes ſe contulit · pœnas reip · gra
ues iuſtasꝰ qꝫ ꝑſoluit · Nulla eſt igitur excu
ſatio peccati ſi amici cauſa peccaueris · Nā cū
conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit ·
difficile ē amiciciā manere · ſi a virtute defece
ris · Qđ ſi rectū ſtatuerimꝰ · vel cōcedere ami
cis quicquid velint · vel īpetrare ab amicis q̄c
q̄d velimus · ꝑfecta quidē ſapiētia ſumusꝰ · ſi
nihil habeat resꝰ vicij · Sꝫ loquimur de ijsꝰ ami
cis q̄ āte oculos ſūt quos videmus · aut de q̄
busꝰ memoriā accepimꝰ · aut quosꝰ nouit vita
cōmunis Ex hoc numero nobis exēpla ſumē
da ſūt · ⁊ eorū quidem maxīe qui ad ſapienti
am ꝓxīe accedūt · Vidimꝰ Paulū Empliuꝫ
C · Luſcinio familiarē fuiſſe · ſic a pr̄ibus ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

cepimus · bis vna cõſules ⁊ collegas in cenſu
ra · Tum etiã cũ ijs ⁊ inter ſe cõiunctiſſimos
fuiſſe · Marcum Curiũ · ⁊ Ti · Coruncanium
memoriæ traditũ eſt · Igit̃ ne ſuſpicari qui
dem poſſumus · quẽq̃m horũ ab aico quippiã
ↄtendiſſe · quod cõtra fidem · contra iuſiurãdũ
ↄtra remp · eſſet · Nã hæc quidẽ in talibus vi
ris quid attinet dicere. ſi cõtendiſſent · ſcio im
petraturũ nõ fuiſſe · Cũ illi ſanctiſſimi viri fu
erint · Aeque autẽ nefas ſit · tale aliquid ⁊ fa
cere rogatum · ⁊ rogare · At vero · Ti · Grac
chũ ſeq̃bãt̃ · C · Carbo · C · Cato · ⁊ mime
tũc q̃dẽ · C · fr̃ · nũc idem acerrim⁹ inimic⁹ ·
Aec igit̃ prima lex in amicicia ſanciat̃ ·
vt neq; rogemus res turpes · nec facia⁹
rogati · Turpis eni excuſatio eſt ⁊ mime ac
cipiẽda · tũ in cæteris peccatis · tũ ſi quis ↄtra
rẽp · ſe amici cauſa feciſſe fateat̃ · Eteni eo lo
co ꝑ Fãnij ⁊ Scæuola locati ſumus · vt nos lõ
ge proſpicere oporteat futuros caſus reip · de
flexit ei iã aliquãtulũ de ſpacio curriculoq;
ↄſuetudo maiorũ · Ti · Gracchus regnũ occu
pare conat⁹ eſt · vel regnauit is q̃dẽ paucos
mẽſes · Nũquid ſimile popul⁹ roman⁹ audie
rat · aut viderat · hũc etiã poſt mortẽ ſecuti a
mici ⁊ ꝓpinqui · Quid in · P · Scipionẽ Naſi
cã effecerint · ſine lacbrymis nõ queo dicere ·

Nã carbonẽ quoquo mõ potuimus ꝓpter recẽ
tẽ pœnaꝫ · Ti · Gracchi ſuſtinuimus · de · C ·
Gracchi autẽ tribunatu quid expectem · nõ
libet augurari · Serpit enĩ deinde res · quæ ꝓ
cliuis ad perniciẽ cũ ſemel cœpit labit᷑ · vide
tis in tabella iã ãte q̃nta ſit facta labes · Pri
mo gabinia lege · biẽnio autẽ poſt caſſia Vi
dere iã videoꝛ populũ romanũ a ſenatu diſiũ
ctũ · multitudinis qꝫ arbitrio res maxias agi
Plures enĩ diſcẽt queãdmodũ hæc fiãt · q̃m
queãdmodũ his reſiſtat᷑ · Quoꝛſũ hæc? · qꝛ
ſine ſocijs nemo quicq̃ꝫ tale conat᷑ · Præcipi
endũ eſt igit᷑ bonis · vt ſi in huiuſmodi amici
cias ignari caſu aliquo inciderĩt · ne exiſtimẽt
ita ſe alligatos · vt ab amicis in magna re a
liqua in rep · peccãtibꝯ nõ diſcedãt · Impꝛo
bis ãt pœna ſtatuẽda ẽ · nec minoꝛ vero ijs
qui ſecuti erũt alterũ q̃m ijs · qui ipſi fuerint
impietatis duces · Quis clarioꝛ in græcia Te
miſtocle? quis potẽtioꝛ? q̃ cũ impatoꝛ bello
ꝑſico ſeruitute græciã liberaſſꝫ · ꝓpt qꝫ inuidi
am in exiliũ miſſus eſſꝫ · ingratæ patriæ iniu
riã nõ tulit · quã ferre debuit ꝼecit idẽ qd̕ vi
ginti ãnis ãte apud nos fecerat Coriolanꝰ ·
his adiutoꝛ cõtra patriã inuẽtꝰ ẽ nemo · Ita
qꝫ moꝛtẽ ſibi vterqꝫ ↄſciuit · Quare talis im
pꝛoboꝛũ cõſenſio · nõ mõ excuſatiõe amicitiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

tegēda nō eſt · ſʒ potius omni ſupplicio vindi
canda eſt · vt ne quis cōceſſū putet amicū bel
lum patriæ inferētē ſequi · Quod quidem vt
res cœpit ire · haud ſcio · an aliqn̄ futurū ſit ·
Mihi āt nō minori curæ ē · qualis reſp · poſt
mortē meā futura ſit · q̄ʒ qualis hodie ſit ·

Aec igit̄ prima lex amicitiæ ſanciatur ·
vt ab amicis honeſta petam⁹ · amicorū
cauſa honeſta faciamus · neqꝫ expectemus q̄
de dum rogemur · ſʒ ſtudiū ſemper adſit · cō
tatio abſit · cōſiliū verū dare gaudeamus libe
re · plurimū in amicitia amicorū bn̄ ſuadentiū
valeat auctoritas · Eaqꝫ adhibeatur ad mo
nendum non modo aperte · ſed etiam acrit̄ ſi
res poſtulabit · et auctoritati adhibitæ pare
atur · Nam quibuſdam quos audio ſapiētes
fuiſſe habitos in græcia placuiſſe opinor mi
rabilia quædā · Sʒ nihil eſt quod illi non ꝑ
ſequantur ſuis argutijs · partim fugiendas
eſſe nimias amicitias · vt ne neceſſe ſit vnum
ſollicitum eſſe pro pluribus · ſatis ſuperqꝫ eē
ſibi ſuarum cuiqꝫ rerum curaʒ · Alienis nimis
implicari moleſtum eſſe · q̄m commodiſſimū
eſſe laxiſſimas habenas habere amicitiæ ·
quas vel adducas cum velis · vel remittas
Caput enim eſſe ad beate viuendum ſecuri
tatem · qua frui non poſſit animus · ſi tanq̄ʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

parturiat vnus pro pluribus. Alios autē di
cere aiūt. etiā multo inhumanius. quē locū
breuit̄ pſtrinxi paulo āte. præſidij adiumē
tiq̄ cauſa nō beniuolētiæ neq̄ caritatis amici
cias eſſe expetēdas. Itaq̄ vt quiſq̄ minimū
firmitatis habeat. minimūq̄ viriū. ita amici
cias appetere maxīe. Ex eo fieri vt muliercu
læ magis amiciciarū præſidia quærāt. q̄m vi
ri. ⁊ inopes q̄m opulēti. ⁊ calamitoſi. q̄z ij q̄
putāt beati. O p̄clarā ſapiētiā. ſolē eni e mū
do tollere vident. qui amiciciā e vita tollūt.
Qua a dijs imortalib⁹ nihil meli⁹ habemus
nihil iucūdius. Quæ ē enim iſta ſecuritas.
Specie q̄dē blāda. ſʒ re ipſa a ſe multis locis re
pudiāda. Neq̄ eni ē cōſentaneū. vllā hone
ſtā rē actionēve ne ſollicitus ſis. aut nō ſuſci
pere. aut ſuſceptā deponē. Quod ſi curā fu
gimus. virtus fugiēda eſt q̄ ncēe ē. vt cū a
liqua cura res ſibi cōtrarias aſpernet̄. atq̄ o
derit. vt bonitas maliciā. tēperantia libidinē.
ignauiā fortitudo Itaq̄ videas reb⁹ iniuſtis
iuſtos maxīe dolē. imbecillib⁹ fortes. flagicio
ſis modeſtos. Ergo hoc p̄priū ē aīmi bn̄ con
ſtituti. ⁊ lætari bonis reb⁹. ⁊ dolē ɔtrarijs.
Quā ob rē ſi cadit in ſapiētē animi dolor. qui
p̄fecto cadit. niſi ex ei⁹ aīo extirpatā huma
nitatē arbitremur. quæ cauſa ē. vt amiciciam

fundit? tollatur? e vita · ne aliqs ꝑpt eā ſuſci
piam? moleſtias · Quid eni intereſt motu a
nimi ſublato · nō dico inter pecudem ⁊ hoiem ·
ſed inter hoiem ⁊ ſaxū aut truncū · aut quid
uis generis eiuſdem · Neqꝫ eni ſūt iſti audien
di q̄ virtutē durā ⁊ quaſi ferreā eſſe quādam
volūt · Quæ quidē ē tū multis in rebus · tū in
amicicia tenera atqꝫ tractabilis · vt ex bonis
amici quaſi diffundant̉ · ⁊ incōmodis cōtra
hāt̉ · Quāobrē angor iſte qui pro amico ſae
pe capiēdus ē nō tātū valet · vt tollat e vita
amiciciā · nō pluſq̄m vt virtutes · q2 nonnul
las curas ⁊ moleſtias afferūt repudient̉ Cū
āt ꝯtrahat virtus amiciciā · vt ſupra dixi · ſi
qua ſignificatio virtutis eluceat · ad quā ſe ſi
milis aīmus applicet ⁊ adiungat · id cū cōtin
git · amor ibi exoriat̉ nccē ē · Quid eni tā ab
ſurdū q̄m delectari multis inaīb? rebus · vt
honore · vt gloria · vt ædificio · vt veſtitu ·
cultuqꝫ corpis · Aīmo autē virtute prædito
eo qui vel amaē · vel vt ita dicā redamaē poſ
ſit nō admoduꝫ delectari · Nihil eſt eni remu
neratione beneuolētiæ · nihil vicıſſitudie ſtu
diorū · officiorūqꝫ iucūdius · Quod ſi etiam
illud addimus quod recte addi poteſt · nihil
eſt qd ad ſe rem vllam tam illiciat · ⁊ tā at
trahat q̄ȝ ad amiciciā ſimilitudo · Concedit̉

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

profecto eſſe verum · vt bonos boni diligāt·
aſciſcantqꝫ ſibi quaſi propinquitate coniun
ctos atqꝫ natura · nihil eſt eni appetentius
ſimiliū ſui · nihil rapacius q̃m natura · Quam
obrem haec quidē Fanni ⁊ Sceuola cōſtāt
vt opinor bonis · int̃ bonos q̃ſi neceſſariā be
neuolētiā eē quae ē amiciciae fons a natura cō
ſtitutus · Sed eadē bonitas etiā ad multitu
dinē ꝑtinet · Nō eſt eni inhūana virtus · ne
qꝫ inmunis · neqꝫ ſupba · Quae etiā populos v
niuerſos tueri · eiſqꝫ optime cōſulere ſoleat ·
quod nō faceret ꝑfecto · ſi a caritate vulgi ab
horreret · Atqꝫ etiā mihi quidē videnť · qui v
tilitatis cauſa fingūt amicicias, amabiliſſimū
nodū amiciciae tollere · nō eni tā vtilitas par
ta ꝑ amicū q̃m amici amor ipſe delectat Tū
qꝫ illud fit qđ ab amico ē ꝑfectū iucundum
ſi cū ſtudio eſt ꝑfectū · tantumqꝫ abeſt · vt
amiciciae ꝓpter indigentiā colanť · vt ij qui o
pibus ⁊ copijs · maxīeqꝫ virtute praediti i q̃
plurimū eſt praeſidij minime alterius idige
ant liberaliſſimi ſint · ⁊ beneficentiſſimi · atqꝫ
haud ſcio an ne opus ſit quidem · nihil vnq̃ꝫ
omnino deeſſe amicis · Vbi eni ſtudia noſtra
viguiſſent · ſi nunq̃m ſtudio · nūq̃m conſilio ·
nūq̃ꝫ opera noſtra · nec domi · nec militiae Sci
pio eguiſſet · Non igitur vtilitatem amicicia

ſed vtilitas amiciciam conſecuta eſt. Non er
go erunt homines diuitijs affluentes audien
di. ſi quando de amicicia quam nec vſu. nec
ratione habent cognitam diſputabunt. Naꝫ
quis eſt. proh deum fidem atqꝫ hominum. q̄
velit. vt neqꝫ diligat quenq̄m. nec ipſe ab
vllo diligatur. circumfluere omnibus copijs
atqꝫ in omnium rerum abundantia viuere.
Hæc enim eſt tyrannorum vita. nimirum in
qua nulla fides. nulla caritas. nulla ſtabil
beneuolentiæ poteſt eſſe fiducia. omnia ſem
per ſuſpecta atqꝫ ſollicita ſunt. nullus loc9
eſt amiciciæ. Quis enim aut euꝫ diligat quē
metuit. aut eum a quo ſe metui putet. Colū
tur tamē ſimulatione amiciciæ dumtaxat ad
tempus. q̄ ſi forte vt fit plærumqꝫ ceciderint
tum intelligit q̄m fuerint inopes amicorum.
Qđ Tarquiniū dixiſſe ferūt. tū cū exul eſſꝫ
ſe intellexiſſe quos fidos amicos habuiſſꝫ q̄s
qꝫ infidos. cū iā neutris gratiā referre poſſet.
Quāq̄ꝫ miror i illa ſupbia ꝛ iportunitate. ſi
quenq̄m habere potuit. Atqꝫ vt huius quem
dixi mores veros amicos parare non potue
re. ſic multorum opes excludunt præpotenti
um amicicias fideles. Nō eni ſolū ipſa fortu
na cæca eſt. ſꝫ eos etiā plærūqꝫ efficit cæcos
q̄s ꝯplexa ē. Itaqꝫ illi efferūt fere faſtidio

Notabile et multum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

⁊ cõtumacia · neqꝫ quicq̄m inſipiēte fortuna
to intolerabilius fieri poteſt · Atqꝫ hoc quidē
videre licet · eos qui ātea ꝯmodis fuerūt mori
bus · impio · poteſtate · ꝓſperis rebus imuta
ri · ſpꝛemiqꝫ ab ijs veteres amicicias ⁊ idulge
No ri nouis · Quid āt ſtultius q̄m vt plurimum
copijs · facultatibꝰ · opibꝰ poſſint cetera pa
rare quae parant · pecuniā · equos · famulos ·
veſtes · gloriā · vaſa p̄cioſa · amicos nō parare
optimā ⁊ pulcherrimā vitae · vt ita dicam · ſu
pellectilē · Etenim cetera cū parāt · cui parent
neſciūt · · nec cuiꝰ cauſā laborēt · Eiꝰ ei ē iſto
rū quodqꝫ qui vincāt viribꝰ · Amiciciarū ſua
cuiqꝫ ꝑmanet ſtabilis · ⁊ certa poſſeſſio · vt
etiā ſi illa maneāt q̄ ſūt q̄ſi dona fortunae · ta
mē vita iculta ⁊ deſerta ab amicis non poſſit
eſſe iucūda · ſꝫ haec hactenus · Cōſtituendi
autē ſunt qui ſint in amicicia fines · ⁊ q̄ſi ter
mini diligēdi · de quibꝰ tres video ſentētias
ferri · quarū nullā ꝓbo · vnā · vt eodem modo
erga amicū affecti ſimus · quo erga noſmet
ipſos Alterā vt nrā i amicos bñuolētia illorū
erga nos bñuolētiae ꝑit aeq̄lit qꝫ rñdeat · Ter
ciā vt q̄nti q̄ſqꝫ ſeipſū facit · tāti fiat ab aicis
Harū triū ſētētiarū nulli ꝓrſus aſſentior · nec
eni illa p̄ma vera ē · vt queadmodū i ſe q̄ſqꝫ
ſic in amico ſit aniatus · Quā multa eni q̄ nrā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

cauſa nunq̄m faceremus · facim⁹ cauſa amicoꝝ
precari ab indigno ſupplicare · Tū acerbius i
aliquē inuehi · inſectariq; vehementius · q̄ i
noſtris rebus nō ſatis honeſte in amicorū fiūt
honeſtiſſime Multæq; res ſūt in quibus de ſu
is cōmodis viri boni multa detrahūt · detrahi
q; patiunt᷑ · vt ijs amici potius q̄m ipſi fruāt᷑
Altera ſentētia eſt · quæ definit amiciciā pari
bus officijs ac voluntatibus · Hoc quidē eſt
nimis exigue ⁊ exiliter ad calculos vocare ami
ciciā · vt par ſit ratio acceptorū et datorū Di
tior mihi ⁊ affluentior videt᷑ eē vera amicicia
nec obſeruaē reſtricte · ne plus reddat q̄z ac
ceperit · Neq; eni verēdū eſt ne quid excidat
aut ne quid in terrā defluat · aut ne plus æq̄
quid in amicicia cōgerat᷑ · Tercius vero ille fi
nis deterrimus · vt quanti quiſq; ſe ipſe faci
at · tāti fiat ab amicis · Sæpe eni i quibuſdā
aut animus abiectior ē · aut ſpes amplificā
dæ fortunæ fractior · Nō ē igit᷑ amici talē eē
in eū qualis ille in ſe ē · Sz potius debet eniti ·
⁊ efficere · vt amici iacētē animuz excitet · In
ducatq; in ſpem cogitationemq; meliorē · A
lius igit᷑ finis veræ amiciciæ cōſtituēdus eſt ·
ſi prius quod maxie reprehēdere Scipio ſoli
tus ſit edixero · Negabat vllaz vocē inimicio
rē aīciciæ potuiſſe reperiri · q̄z ei⁹ q̄ dixiſſet ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

amarē oportere · vt ſi aliqñ eſſet oſurus · nec
vero ſe adduci poſſe · vt hoc quemadmoduz
putaret̃ · a Biante eſſe dictũ crederet · qui ſa
piēs habitus eſſet vnus e ſeptē · ſed ipuri cu
iuſdā aut ābiciosi · aut oia ad ſuā potētiaz re
uocātis eſſe ſentētiā · Quonā eni mō quiſqz a
micus eſſe poterit · cui⁹ ſe putabit inimicũ eē
poſſe · Quin etiā ncc̄e erit cupere ⁊ optare · vt
q̄m ſaepiſſime peccet amicus · quo plures det
ſibi tāq̄m anſas ad reprehendendũ · rurſuz āt
recte factis · cōmodis qz amicorũ neceſſe erit
angi · dolere · inuidere · Quare hoc q̄dē p̄ceptũ
cuiuſcūqz ē · ad tollēdā amiciciā valz · Illd
potius p̄cipiendũ fuit · vt eā diligētiā adhibe
remus in amiciciis p̄parādis · vt ne qñ amarē
inciperemus eũ quē aliqñ odiſſe poſſemus ·
Quin etiā ſi minus foelices in diligēdo fuiſſe
mus · ferēdũ id Scipio potius q̄m inimicicia
rũ tēpus cogitādũ putabat · His igit̃ finibꝰ
vtendũ arbitror · vt cũ emēdati mores amico
rũ ſint · tũ ſit inter eos omniũ rerũ cōſiliorũ et
volũtatũ ſine vlla exceptione ꝯmunitas · vt
etiā ſi qua fortuna acciderit vt minus iuſte a
micorũ volũtates adiuuādae ſint · in quibꝰ eo
rũ aut de capite agat̃ aut fama · declinanduz
eſt de via · mō ne ſūma turpitudo ſequat̃ · eſt
eni q̄tenus amiciciae dari venia poſſit · Nec ve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ro negligenda eſt fama · nec mediocre telum
ad res gerēdas exiſtiare oportet beneuolenti
am ciuiū quā blādicijs ⁊ aſſentationibus col
ligere turpe ē · virtus q̃m ſequit caritas mini
me repudianda eſt · Sȝ ſaepe redeo enim ad
Scipionē · cuiꝰ oīs ſermo erat de amicicia · q̃
rebat quod in omnibus rebus hoīes diligen
tiores eēnt · vt capras ⁊ oues quot quiſqȝ ha
beret dicere poſſet · amicoꝝ quot haberet dicere
nō poſſet · ⁊ in illis quidem parandis curā ad
hibere · ī amicis eligēdis negligētes eſſe · nec
habere quaſi ſigna quaedā ⁊ notas · quibus
eos qui ad amiciciā eēnt idonei iudicarent ·
Sunt igitur firmi ⁊ ſtabiles ⁊ conſtantes e
ligendi · cuius generis eſt magna penuria ·
⁊ iudicare difficile ē · ſane niſi exptū · Expe
riendū autē eſt in ipſa amicicia · ita praecur
rit amicicia iudicium · tollitqȝ experiēdi po
teſtatē · Eſt igit prudentis ſuſtinē · vt curſū
ſic ipetū beneuolētiae quo vtamur quaſi aq̃s
tempeſtatis · ſic amicicijs · aliqua parte peri
clitatis moribus amicorum · Quidam ſaepe ī
parua pecunia perſpiciuntur q̃m ſint leues ·
Quidam autem quos parua mouere non po
tuit cognoſcuntur in magna · Si vero erunt
aliqui reperti qui pecuniam praeferre amici
ciae ſordidū exiſtimēt · vbi eos inueniemus

qui honores magiſtratus iperia poteſtates o
pes amiciciæ nō ātepōnāt · vt cū ex altera ꝑte
ꝓpoſita hæc ſint · ex altera vis amiciciæ · non
multo illa malint · Imbecilla eni hūana natu
ra ē ad cōtemnēdā potētiā · quā etiaꝫ ſi negle
cta amicicia ꝯſecuti ſūt · excuſatū iri arbitrā
tur · quia nō ſine magna cauſa ſit neglecta a
micicia · Itaqꝫ veræ amiciciæ difficillime repe
riunt̃ in ijs qui in honoribꝰ reqꝫ publica verſā
tur · Vbi eni iſtū iuenias qui honorē amici an
teponat ſuo · Quid · hæc vt omittā q̄m graues
q̄m difficiles plæriſqꝫ videntur calamitatū ſoci
etates · ad q̄s nō eſt facile inuentu qui deſcen
dāt · q̄nq̄ꝫ Ennius recte inquit · Amicus cer
tus in re incerta cernit̃ · tam ē hæc duo leuita
tis ⁊ infirmitatis plæroſqꝫ cōuincūt · aut ſi i
bonis rebus cōtemnūt amicos · aut ſi in maliſ
deſerūt · Qui igit̃ vtraqꝫ in re grauē cōſtātem
ſtabilē ſe in amicicia præſtiterit · hūc ex ma
xime raro genere hoim iudicare debemꝰ · ⁊ pe
ne diuino · Firmamētū autem ſtabilitatiſ cō
ſtātiæqꝫ eſt eiꝰ quā in aicicia quærimꝰ fideſ ·
nihil eni ſtabile eſt · qd̄ infidū eſt · ſimplicē
p̄terea ⁊ cōmunē ⁊ cōſētiētē · ⁊ qui rebus ijſdē
moueat̃ eligi par eſt · q̄ oia ꝑtinēt ad fidelita
tē · neqꝫ eni fidū poteſt eē multiplex ingeniū
⁊ tortuoſū · neqꝫ vero qui nō ijſdem rebꝰ mo

uet· ⁊ natura ꝯſentit· fidus aut ſtabilis po
teſt eē· Addēdū eodē ē· vt ne crimib9 aut in
ferēdis delectet amicus · aut credat oblatis ·
q̄ ptinēt oīa ad eā quā iā dudū tracto cōſtā
tiā· Jta fit verū illud qđ inicio dixi· amiciciā
niſi int bonos eē nō poſſe· Eſt eni boni viri·
quē eundem ſapientē licet dicere · hæc duo te
nere in aīciciā· primū neq̄d fictū ſit· neue ſi
mulatū· Apte eni vel odiſſe aliū magis inge
nuū ē· q̄ȝ frōte occultare ſētētiā· deinde nō ſo
lū ab aliquo oblatas crimīationes depellē· ſʒ
ne ipſū quidē eē ſuſpicioſū· ſēp aliq̄d exiſti
mātē ab amico eē violatū· Accedat huc ſua
uitas q̄dā oportet ſmonū atq̄ȝ morū· haud
quāq̄ȝ mediocre ꝯdimētū amiciciæ Triſticia
āt ⁊ ī oī re ſeueritas abſit· habet illa quidem
grauitatē· Sʒ aīcicia remiſſior eē debet ⁊ liberi
or ⁊ dulcior· ⁊ ad oēm comitatē facilitatēq̄ȝ
pcliuior· Exiſtit āt hoc loco q̄dā q̄ſtio dif
ficilis· nū qn̄ aīci noui digni aīcicia veterib9
ſint āteponēdi· vt equis vetulis teneros ante
ponē ſolem9· Jndigna dubitatio hoīe· nō ei
aīciciarū eſſe debet ſicut aliarū rerū ſacietas ·
Veterrima q̄q̄ȝ· vt ea vina quæ vetuſtatem
ferunt eē debēt ſuauiſſia· verūq̄ȝ illud ē quod
vulgo dicit mltos modios ſal ſil edēdos eē·
vt amiciciæ munus expletū ſit· Nouitates āt

ſi ſpem afferũt · vt tãq̃ȝ in herbis non fallaci
bus fructus appareat nõ ſũt illæ quidẽ repu
diãdæ · Vetuſtas tñ ſuo loco cõſeruãda eſt
Maxĩa ẽ eñi vis vetuſtatis ⁊ cõſuetudis At
qui in ipſo equo cui⁹ mõ mẽtionẽ fecĩ · ſi nul
la res ĩpediat · nemo eſt q̃ nõ eo quo ꝯſueuit
libenti⁹ vtat̃ · q̃ȝ intractato ⁊ nouo · Nec mõ
in hoc q̃d ẽ aĩal · ſȝ in ijs etiã q̃ ſũt inanima. cõ
ſuetudo valet · cũ locis etiã ipſis mõtuoſis de
lectemur ⁊ ſiluestribꝰ · in quibꝰ diutius ꝯmo
rati ſum⁹ · Sȝ maximũ ẽ ĩ aĩcicia ſupiorẽ pa
rẽ eẽ ĩferiori · Sæpe eñi excellẽtiæ quædam
ſũt · q̃lis erat Scipionis ĩ nrõ · vt ita diçã · gre
ge · Nũq̃m ſe ille Philo · nũq̃m Rutilio · nũ
q̃ȝ Mũmio ãteposuit · nũq̃ȝ inferioris ordis a
micis · Qu · vero maximũ frẽm egregiũ virũ
oino ſibi neq̃q̃m parẽ · q̃ is ãteibat ætate tã
q̃m ſupiorẽ colebat · ſuos q̃ȝ oẽs p ſe eẽ poſſe
ãpliores volebat · Q̃d faciẽdũ imitãdũq̃ȝ eſt
oibꝰ · vt ſi quã p̃ſtãtiã v̓tutis · igenij · fortu
næ ꝯſecuti ſũt · ip̃tiãt eã ſuis ꝯmnicẽtq̃ȝ cũ p̃
ximis · vt ſi pñtibꝰ nati ſũt hũillibꝰ · ſi ꝓpĩq̃s
habeãt ĩbecilliores · vel aĩo · vel fortuna · eoꝝ
augeãt opes · ei⁹ q̃ȝ honori ſint ⁊ dignitati ·
vt ĩ fabulis q̃ aliq̃mdiu ꝓpt ignorãtiã ſtirpis
⁊ generis in famulatu fuerũt · cũ cogniti ſũt ⁊
aut deorũ · aut regũ filij inuẽti · retinẽt tñ cari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

tatē in paſtores quos prēs multos ānos eē di
xerāt. Qđ q̄dē ē multo ꝑfecto magis in ve
ris pr̄ibus certis q̃ faciēdū. Fructus eni inge
nij ⁊ virtutis oīs q̃ p̄ſtātiæ tū maxīe capitur
cū in ꝓximū quēq; ꝯfert. Vt igit ij q̄ ſūt in
amiciciæ ꝯiunctioīs q; ncēitudine ſupiores ſe
æq̄re cū īfeorribꝰ debēt. ſic inferiores dolē nō
debēt ſe a ſuis aīcis. aut īgenio. aut fortuna.
aut dignitate ſupari. Quorū plærique aut q̄
rūt ſēp aliq̄d. aut etiā exprobrāt. Eoq; ma
gis ſi habere ſe putāt. quod officioſe aut ami
ce ⁊ cū labore aliquo ſuo factū queāt dicere.
Odioſū ſane genus hominū officia exprobrā
tiū. q̄ meminiſſe debet is in quē collata ſūt nō
ꝯmemorare qui ꝯtulit. Quāobrē vt ij qui ſu
piores ſūt ſubmittere ſe debēt in amicicia. ſic
quodāmō inferiores extollē. Sūt. n. q̄daz
qui moleſtas amicicias faciūt. cū ipſi ſe conte
mni putant. Quod nō fere contingit niſi ijs
q̄ etiā cōtemnendos ſe arbitrantur. qui hac o
pinione non mō verbis. ſed etiā opere leuan
di ſūt. Tātū autē cuiq; tribuendū ē. primuz
quantum ipſe efficere poſſis. deinde etiam q̄n
tum ille quem diligas. atq; adiuues poſſit
ſuſtinere. Non enim tu poſſis. quantumuis
licet excellas omēs tuos ad honores ampliſſi
mos ꝑducē. vt Scipio Rutiliū potuit ꝯſulē

efficere · frēm ei? Lucū nō potuit · Quod ſi e
tiā poſſis quiduis deferre ad alterū · vidēduꝫ
ē tñ qd ille poſſit ſuſtinē · Oīno aīcīcīæ corro
boratis iā cōfirmatis qꝫ ⁊ ingenijs ⁊ ætatibꝰ
iudicādæ ſūt · nec ſi qui ineūte ætate venādi
aut pilæ ſtudioſi fuerīt eos hrē neceſſarios o
portet · quos tū eoꝝ ſtudio præditos dilexe
rūt · Iſto eī mō nutrices ⁊ pædagogi iure ve
tuſtatis plurimū bñuolētiæ poſtulabūt · qui
negligēdi quidē nō ſūt · ſ alio qdā mō colen
di · alit̄ eni aīciciæ ſtabiles pmanē pñt · diſ
pares eī mores diſparia ſtudia ſequūt̄ · quo
rū diſſimilitudo diſſociat aīcicias · nec ob ali
ā cauſā vllā boni iprobis · iprobi bonis amici
eē nō pñt · niſi qꝛ tāta eſt inter eos q̄nta ma
xia poteſt eē morū ſtudiorūqꝫ diſtātia · Re
cte etiā p̄cipi pt i amicicijs · ne qs intēpata q
dā bñuolētia · qd pſaepe fit · ipediat mḡnas
vtilitates amicorū Nec eni vt ad fabulas rede
am · Troiā Neoptolemus cape potuiſſꝫ · ſi Li
comedē apud quē erat educat? · multis cum
lacbrymis iter ſuū ipedietē audire voluiſſet ·
Et ſaepe incidūt magnæ res vt diſcedēdum
ſit ab aīcis · q̄s q ipedire vult · qꝛ deſideriū nō
facile ferat · iſ ⁊ iſirmus ē · molliſqꝫ natura · ⁊
ob eā ipſā cauſā i aīcicia parū iuſtus Atqꝫ in
oī re ꝯſiderādū eſt ⁊ qd poſtules ab amico · ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

q̄d patiare a te ip̄etrari. Eſt etiā q̄ſi q̄dā cala
mitas i aīcicijs dimittēdis nōnūq̄z necc̄ia. Iā
eni a ſapiētū fāiliaritatibꝰ ad vulgares aīci
as orō nr̄ā delabit̄. Erūpūt ſaepe viciā aico
rū. tū i ipſos aicos. tū i alienos quorū tñ ad
aicos redūdet iſamia. Tales igit̄ amiciciae ſūt
remiſſione vſus eluēdae. ⁊ vt Catonē dicere
audiui diſſuēdae magis q̄m diſſcindēdae ſūt.
niſi q̄dā ad modū itolerabilis iniuria exarſē
rit. vt neq̄z rectū. neq̄z honeſtū ſit. neq̄z fieri
poſſit. vt nō ſtati alienatio diſiūctioq̄z faciē
da ſit. Sin āt morū aut ſtudiorū cōmutatio
q̄dā vt fieri ſolet facta erit. aut i reip. ꝑtibꝰ
diſſēſio itercęſſerit. loquor. n. vt paulo āte di
xi. nō de ſapientū ſ; de coibꝰ aīciciꝭ cauēdū
erit. ne nō ſolū aīciciae depoſitae. ſ; inimiciciae
etiā ſuſceptae videāt̄. Nihil eni turpius q̄m Nota multū bene
cū eo bellū gerere. quo cuz fāiliarit̄ vixeris.
Ab aīcicia. Qu. Pōpeij meo noie ſe remoue
rat vt ſcitis Scāpio. ꝑpt̄ diſſenſionē āt q̄ erat
i rep. alienatꝰ ē a collega nrō Metello. Vtrū
q̄z egit ḡuit auctoritate ⁊ offenſiōe aīmi nō
acerba. Quāobrē primū dāda opera ē. ne q̄
aicorū diſſidia fiāt. Sin tale aliq̄d euenerit
vt extictae potiꝰ aīciciae q̄z oppreſſe eē̄ videan
tur. Cauēdū vero ē. ne etiā i ḡues iīmiciciās
ꝯuertāt ſe aīciciae. e q̄bꝰ iurgia. maledicta.

ſFiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ꝯtumeliæ gignunt᷑. Quæ tñ ſi tolerabiles e
rũt ferẽdæ ſũt Et hic honos veteri aĩciciæ tri
buendus eſt. vt is ĩ culpa ſit q̃ faciat. nõ qui
patiat᷑ iniuriã. Oĩno oĩm horũ viciorũ atq; in
cõmodorũ vna cautio eſt atq; vna ꝓuiſio. vt
ne nimis cito diligẽ incipiãt. neve idignos.
Digni ãt ſũt aĩcicia q̃bꝰ ĩ ipſis ieſt cauſa cur
diligãt᷑. Rarũ genꝰ ⁊ q̃dẽ oĩa p̄clara rara.
nec q̃cq̃ȝ difficiliꝰ q̃m reperire q̃d ſit oĩ ex p
te ĩ ſuo genẽ pfectũ. Sȝ plæriq; neq; ĩ rebꝰ
hũanis q̃cq̃m bonũ norũt. niſi qd̕ fructuoſũ
ſit. ⁊ aĩcos tãq̃ȝ pecudes eos potiſſimum dili
gũt. ex q̃bꝰ ſperãt ſe maximũ fructum ẽẽ ca
pturos. Itaq; pulcherrima illa ⁊ maxĩe na
turali caret aĩcicia p ſe ⁊ ꝓpt ſe expetẽda. nec
ſibi ipſi exẽplo ſunt. hæc vis aĩciciæ q̃lꝭ ⁊ q̃n
ta ſit. ipſe enĩ ſe q̃ſq; diligit. nõ vt aliquã a
ſeipſo mercedẽ exigat caritatis ſuæ. ſȝ qꝑ p ſe
ſibi q̃ſq; carus ẽ. qd̕ niſi idẽ in aĩciciã trãſferat᷑
verꝰ aĩcus nũq̃ȝ repiet᷑. Eſt enĩ is aĩcus qui
dẽ q̃ ẽ tãq̃m alter idem. Quod ſi hoc appaẽt
ĩ beſtijs volucribuſ agreſtibꝰ. natãtibꝰ. cicu
ribꝰ feris. primũ vt ſe diligãt. Id enĩ pĩter
cum omni animante naſcit᷑. deinde vt req̃rãt
atq; appetãt aliq̃s alias aĩantes. ad quaſ ſe
applicẽt eiuſdem generis. idq; faciãt cuȝ deſi
derio ⁊ cũ quadã ſimilitudine amoris hũani

quanto id magis in homine fit natura · qui et
ſe ipſe diligit ⁊ alterum acquirit cuius aīmū
cum ſuo cōmiſceat · vt efficiat pene vnum ex
duobus · Sed plærique perverſe ne dicam im
pudenter amicum habere talem volunt · q̃les
ipſi eſſe non poſſunt · quæque ipſi non tribuūt
amicis · hæc ab iis deſiderant · Par eſt autem no
primum ipſum eſſe virum bonum. tum alterū
ſimilē ſui quærere · In talibus ea quā iamdu
dū tractabamus ſtabilitas amiciciæ ꝯfirma
ri poteſt · cum homines beneuolentia coniūcti
primum cupiditatibus iis quibꝰ cæteri ſerui
unt iperabūt · deinde æquitate iuſticiaque gau
debūt · oīaque alter pro altero ſuſcipiet · Neque
quicq̃ꝫ vnq̃ꝫ niſi honeſtū ⁊ rectū alt̄ ab altero
poſtulabit · neque ſolū colent ſe inter ſe ac dili
gēt · ſꝫ etiā verebunt̄ · nā maximū ōrnentuꝫ
aīciciæ tollit · q̄ ex ea tollit verecūdiā. Itaque
ī iis ꝑniciosus ē error q̄ exiſtimāt libidinum
pcōrūque oīm paté ī amicicia licētiā Virtutū
enī amicicia adiutrix a natura data ē · nō vici
orum comes · vt qm̄ ſolitaria nō poſſꝫ virtus
ad ea quæ ſumma ſunt · ꝑuenire · coniuncta
⁊ ſociata cū altera perueniret · quæ ſi quos in
ter ſocietas aut eſt aut fuit · aut futura eſt · e
orū eſt habendus ad ſummum naturæ bonū
optimus beatiſſimus que comitatꝰ Hæc ē iq̃m

ſocietas i qua oīa inſūt q̄ putāt hoīes expetē
da · honeſtas · gloria · trāquillitas aīmi atqꝫ
iucūditas · vt cū haec adſint btā vita ſit · ⁊ ſi
ne his eē nō poſſit · q̄d cū optimū maximūqꝫ
ſit · ſi id volum⁹ adipiſci · virtuti opera dāda
ē · ſine q̄ neqꝫ aīcīcīā · neqꝫ vllā rē expetēdā cō
ſeq̄ poſſum⁹. Ea vero neglecta q̄ ſe aīcos ha
bere arbitrāt᷑ · tū ſe deniqꝫ erraſſe ſentiūt · cum
eos ḡuis aliq̄s caſus expiri cogit · Quoárca
dicēdū ē etiā ſaepi⁹ cū iudicaueris diligere o
portet · nō cū dilexeris iudicare · Sꝫ cuꝫ mul
tis in rebꝰ negligētia plectimur · tū maxie in
amicis ⁊ diligēdis ⁊ colēdis · p̄poſteris eniꝫ
vtimur ꝯſilijs ⁊ acta agim⁹ · q̄d vetamur ve
teri ꝓuerbio · Nā iplicati vltro ⁊ citro · vel vſu
diuturno vel etiā officijs · repēte i medio cur
ſu aīcicias exorta aliq̄ offenſione dirūpim⁹ ·
quo etiā magis vituperāda ē rei tā maxie ne
ceſſariae tāta icuria · Vna ē eni aīcicia in reb⁹
hūanis · de cui⁹ vtilitate oēs vno ore ꝯſētiūt
q̄nq̄m ā multis ipſa virtus ꝯtemnit᷑ · ⁊ vendi
catio q̄dā atqꝫ oſtētatio eē dicit᷑ · Multi diui
tias deſpiciūt · quos ꝑuo ꝯtētos tenuis vict⁹
cult⁹ qꝫ delectat · Honores vero quorū cupi
ditate quidā inflāmāt᷑ · q̄ꝫ multi ita ꝯtemnūt
vt nihil ianius · nihil eē leuius exiſtimēt Itē
caetera q̄ q̄buſdā admirabilia vident᷑ ꝑmulti

ſūt q̄ ꝓ nihilo putēt· De amicicia oēs ad vnū
idē ſētiūt· ⁊ ij q̄ ad rēp· ſe ↄtulerūt· ⁊ ij q̄ re
rū cognitione doctrinaqꝫ delectāť· ⁊ ij q̄ ſuū
negociū gerūt ocioſe· poſtremo ij q̄ ſe totos
tradiderūt voluptatibꝰ ſine aicicia vitā eē nul
lā ſentiūt· ſi mō velint aliq̄ ex ꝑte liberaliť vi
uere· Serpit eni neſcio quō ꝑ oim vitā ami
cicia· nec vllā aetatiſ degēdae ratione patitur
eē expte ſui· Quinetiā ſi q̄s aſperitate ea eſt
⁊ imanitate naturae ↄgeſtus· vt ſocietatem
hoim fugiat atqꝫ oderit· q̄lez fuiſſe Athenis
Timionē neſcio quē accepimꝰ· tn̄ is pati nō
poſſit vt nō acq̄rat aliquē apud quē euomat
virus acerbitatis ſuae Atqꝫ hoc maxiē iudica
reť· ſi q̄d tale poſſit ↄtingē· vt aliq̄s nos deꝰ
ex hac hoim frequētia tollēt· ⁊ i ſolitudinez
vſpiā collocaret· atqꝫ ibi ſuppeditās omniū
rerū q̄s natura deſiderat abūdātiā ⁊ copiaz ho
minis oino aſpiciēdi ptātē eripet· q̄s tā eſſet
ferreus q̄ eā vitā ferre poſſʒ· Cuiqꝫ nō aufer
ret fructū voluptatū oino ſolitudo· Verū igi
tur illd ē qd a tarētino archita vt opinoꝛ di
cere ſolitū nrōs ſenes ↄmemorare audiui ab a
lijs ſenibꝰ auditū· ſi q̄s caelū aſcēdiſſet· natu
rāqꝫ mūdi ⁊ pulchritudinē ſiderū ꝑſpexiſſʒ·
iſuauē illā admirationē ei fore q̄ iucūdiſſima
fuiſſʒ· ſi aliquē cui narraret hūiſſʒ· Sic natu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

ra ſolitariũ nihil amat · ſempq₃ ad aliq̃d tan
q̃z adminiculũ ānititᷣ · q̇d i amiciſſimo quoq₃
dulciſſimũ ē · Sʒ cũ tot ſignis eadē natura de
claret · q̃d velit · ac q̄rat · q̃d deſideret · obſur
deſcim⁹ tñ neſcio quō · nec ea q̃ ab ea mone
mur audim⁹ · Eſt eni varius ⁊ multiplex v
ſus amiciciae multaeq₃ cauſae ſuſpicionũ offē
ſionũq₃ dantᷣ · Quas tũ euitare · tũ eluē · tũz
ferre ſapiētis ē · Vna illa ſubleuāda offenſio
ē · vt ⁊ vtilitas in aiciciã ⁊ fides retineatᷣ Nã ⁊
monēdi aici ſaepe ſũt ⁊ obiurgādi · ⁊ haec ac
cipiēda amice cũ beneuole fiunt · Sʒ neſcio
quō verũ ē q̇d i Andria familiaris me⁹ Terēti⁹
dixit · Obſequiũ aicos · veritas odiũ parit ·
Moleſta veritas ē ſiquidē ex ea naſcitᷣ odiũ
quod ē venenũ aiciciae Sed obſequiũ multo
moleſti⁹ quod pc̄ās idulgēs p̄cipitē amicum
fieri ſinit · Maxia āt culpa i eo ē · q̃ ⁊ veritatē
aſpernatᷣ · ⁊ i fraudē obſeq̄o ipellitᷣ · Ois igi
gitᷣ hac i re hñda ratio ⁊ diligētia ē primũ vt
monitio acerbitate · deide obiurgatio ↄtũeli
a careat · In obſeq̄o āt qm̃ terētiano v̓bo libē
ter vtim̃ · comitas adſit · aſſētatio viciorũ ad
iutrix pcul amoueatᷣ · q̃ nō mō aico · ſʒ ne libe
ro q̇dē digna · Alitᷣ ei cũ tyrāno · alitᷣ cũ aico
viuitᷣ Cui⁹ āt aures clauſae veritati ſũt. vt ab
aico verũ audire neq̄at · hui⁹ ſal⁹ deſperāda ē

amicicia quid habeat
tercius

Sátū ē ēm̄ illud Catonis · Multo melius de
quibuſdā acerbos inimicos mereri q̄ʒ eos ami
cos q̄ dulces videant᷑ · illos verū ſaepe dicere·
hos nūq̄ʒ · Atʒ illꝰ abſurdū ē · ꝙ ij ſcʒ q̄ mo
nēt᷑ eā moleſtiā quā debēt cape nō capiūt · eā
capiūt q̄ debēt carere Peccaſſe em̄ ſe nō āgūt᷑
obiurgari moleſte ferūt · quod cōtra oporte
bat · delicto dolē · obiurgatiōe gaudere · Vt
igit᷑ ꝯ monere ꝯ moneri ꝓpriū ē verae aicicíae ·
ꝯ alterū libē facere · nō aſpē · alterum patiēter
accípe nō repugnant᷑ · Sic habēdū ē nullaʒ
i aicis peſtē eē maiorē q̄m adulationē · blādi
cías · aſſētationē · q̄ʒuis ei multis noibꝫ ē hoc
viciū notādū leuiū hōim atqʒ fallaciū · ad vo
luptatē loquētiū oia · nihil ad veritatē · Tuʒ
āt oim rerū ſimulatio ē vicioſa · tollit eni iudi
ciū veri · idqʒ adulterat · tū aiciciae repugnat
maxie · delet ei veritatē · ſine q̄ nomē aiciciae
valē ñ p̄t · Nā cū aiciciae vis ſit i eo · vt vnꝰ q̄
ſi animus fiat ex pluribꝫ · q̄ fieri poterit · ſi ne
in vno q̄dē q̄ʒ vnꝰ aimus erit · idemqʒ ſemꝑ ·
Sʒ varius ꝯmutabilis multiplex · Quid eni
p̄t eſſe tā flexibile · tā deuiū · q̄m animus eiꝰ
q̄ ad alteriꝰ ñ mō ſēſū ac volūtatē · ſʒ etiā vul
tū atʒ nutū ꝯuertit᷑ Negat q̄s ꝯ · Nego · Ait
Aio Poſtremo iperaui egomet mihi oia aſſē
tari vt ait idē Terētius · Sʒ ille i Gnatonis

ꝑſona qđ aicicie gen⁹ adhibē oīno leuitatis
eſt Multi āt Gnatonū ſimiles cū ſint loco for
tuna fama ſupiores· horū ē aſſētatio moleſta
cū ad vanitatē acceſſit auctoritas· Secerni
āt blādus aicus a vero tā poteſt. adhibita di
ligētia q̄m oīa fucata ⁊ ſimulata a ſinceris at
qȝ veris Cōcio q̄ ex iptiſſimis cōſtat· tñ iudi
care ſolet qđ interſit int̄ popularē id ē aſſēta
torē ⁊ leuē ciuē· ⁊ int̄ cōſtātē ſeuerū ⁊ grauem·
Quibꝰ blādicijs· C· Pappyrius cōſul nup i
fluebat i aures ↄcionis cū ferret legē de tribu
nis plebis reficiēdis Diſſuaſimus nos ħ nihil
de me· de Scipione dicā libētius· Quāta illi
dij imōrtales fuit grauitas· Quāta i orōne maie
ſtas· Vt facile ducē populi Ro· nō comitem
diceres Sz affuiſtis ⁊ ē i maibꝰ orō· Jtaqȝ
lex popularis ſuffragijs populi repudiata ē·
Atqȝ vt ad me redeam Memiſtis Qu· Maxi
mo frē Scipionis ⁊ · L· Mācino cōſulibꝰ q̄z
popularis lex de ſacerdocijs· C· Lucinij Craſ
ri videbatur· coaptatio eni collegiorū ad po
puli bñficiū trāſferebat̄· Atqȝ is primum in
ſtituit in forū verſus agere cū populo Tñ illi
us vēdibilē orōnē religio deorū imortalium
nobis defendentibus facile vincebat· Atqȝ id
actum eſt pretore me quinquennio ante q̄m
ↄſul ſim fact⁹ Jtaqȝ re magis q̄z auctoritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

cauſa illa defenſa ē. Quod ſi in ſcæna id ē in
cōtione in q̄ rebꝰ fictis ⁊ adūbratis loci pluri
mū ē. tñ verū valꝫ. ſi mō id patefactū ⁊ illu
ſtratū ē. q̄d in amicicia fieri oportet. q̄ tota
veritate ꝑpendit᷑. In qua niſi vt dicit᷑ aptū
pectꝰ videas. tuūq; oſ̄das. nihil fidū nihil
exploratū habeas. ne amare q̄dem aut ama
ri poſſis. cū id q̄m vere fiat ignores. Quā̄q̄ꝫ
iſta aſſentatio ꝑniciosa ſit. nocere tñ nemi p̄t
niſi ei q̄ eā recipit. atq; ea delectat᷑ Itaq; fit
vt is aſſentatoribꝰ patefaciat aures ſuas ma
xime. qui ipſe ſibi aſſentet᷑ ⁊ ſe maxime ipſe
delectet. Omnino eſt amās ſui virtus. opti
me eni ſe ipſa nouit. q̄nq; amabilis ſit intelli
git. Ego autē nō de virtute nūc loquor. ſꝫ de
virtutis opinione. virtute eni ipſa nō tā mul
ti p̄diti eē q̄ꝫ videri volūt. Hos delectat aſſē
tatio. his fictus ad eorū voluptatē ſermo cū
adhibet᷑. orōnē illā vanā teſtiomū eē laudū
ſuarū putāt. Nulla ē igit᷑ hæc aiciciа cū alt᷑
verū audire nō vult. alt᷑ ad mētiēdū ꝑatꝰ eſt
Nec paſitorū i comedijs aſſētatio nob̄ faceta
videret᷑ niſi eēnt milites glorioſi Mḡnas vero
agē grās Thais mihi. Satis erat rñdere ma
gnas. igētes iq̄t. Sēp augꝫ aſſētatio id q̄d
is cuiꝰ ad volūtatē dicit᷑ vult eē magnū Quā
obrē quāuis blāda iſta vaitas apud eos va

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

leat· qui ipſi illã allectãt ⁊ inuitãt· tñ etiã g̃
uiores cõſtãtiores qꝫ admonẽdi ſũt· vt aiad
uertãt· ne callida aſſẽtatione capiãt᷑· Apte e
nim adulãtẽ nemo nõ videt· niſi q̃ admoduꝫ
eſt excors· callid⁹ ille ⁊ occult⁹· ne ſe inſinu
et ſtudioſe cauẽdũ ẽ· nec eñ facillime agno
ſcit᷑· quippe qui etiã aduerſãdo ſaepe aſſente
tur· ⁊ litigaẽ ſe ſimulãs blãdiat᷑· atꝫ ad ex
tremũ det manus victãqꝫ ſe patiat᷑· vt is qui
illuſus ſit plus vidiſſe videat᷑ Quid ãt turpi⁹
q̃ꝫ illudi? · Quod ne accidat magis cauẽdũ
eſt· vt i epicureo· hodie me ãte õis comicos
ſtultos ſenes verſaris atqꝫ luſeris lautiſſime·
Haec etiã in fabulis ſtultiſſima pſona ẽ ipro
uidorũ ⁊ credulorũ ſenũ· Sꝫ neſcio quo pa
cto ab amicicijs pfectoꝝ hominũ id ẽ ſapien
tũ· de hac dico ſapiẽtia q̃ videt᷑ i hoiẽꝫ cadere
poſſe· ad leues amicicias defluxit orõ Quãob
rẽ ad illã primã redeam⁹· eãqꝫ ipſã ↄcluda⁹
aliqñ· Virtus iquã· C· Fãni ⁊ tu· Qu· Mu
ti ⁊ ↄciliat aicicias ⁊ ↄſuat· In ea ẽ eñ cõue
niẽtia rerũ· in ea ſtabilitas· in ea conſtãtia·
Quae cũ ſe extulit ⁊ oñdit lumẽ ſuũ ⁊ idẽ aſpe
xit agnouitqꝫ i alio· ad id ſe admouꝫ· viciſ
ſimqꝫ accipit illd qd i altero ẽ· Ex q̃ eoꝝ ex
ardeſcit ſiue aõr ſiue aicicia vtrũqꝫ ei dictũ ẽ
ab amãdo. Amaẽ· n· nihil aliud ẽ niſi eũ ipſũ

dilig͛e que͂ ames · nulla i͂digẽtia · nulla vtili
tate q̃ſita · Quæ tñ ipſa effloreſcit ex aĩcícia
etiã ſi tu eã min⁹ ſecut⁹ ſis Hac nos adoleſcẽ
tes bñuolẽtia ſenes illos · L · Paulũ · M · Ca
tonẽ C · Gallũ · P · Naſicã Ti · Gracchũ Scí
piomis nrĩ ſocerũ dilexim⁹ · Hæc etiã magis
elucet it͛ æq̃les · vt iter me ⁊ Scípionẽ. L · Fu
riũ · P · Rutiliũ · Sp · Mumiũ · Viciſſim ãt ſe
nes i adoleſcẽtiũ caritate acq̃eſcim⁹ · vt i vrã
⁊ i · Qu · Tuberonis Eq̃de admodũ adoleſcẽ
tis P · Rutilij · Virginij fãiliaritate delector
Q̃nquidẽ ita ratio ↄpata ẽ vitæ naturæq; no
ſtræ · vt alia ætas oriat͛ ex alia · maxie q̃dẽ
optãdũ ẽ · vt cũ æq̃libꝯ poſſis viuẽ · q̃bus cũ
tãq̃ȝ e carceribꝯ emiſſ⁹ ſis · cũ iiſdẽ ad calcẽ vt
dicit͛ puenire Sed qm̃ res humanæ fragiles
caducæq; ſunt · ſẽp aliq̃ acq̃rẽdi ſũt · quos di
gam⁹ ⁊ a q̃bꝯ diligam̃ · Caritate ei bñuolẽ
tiaq; ſublata oĩs ẽ e vita ſublata iucũditas ·
Mihi q̃dẽ Scípio q̃ȝq̃ȝ ẽ ſubito erept⁹ · viuit
tñ · ſẽpq; viuet · Virtutẽ eni ſẽp amaui illius
viri q̃ extincta nõ ẽ · nec mihi ſoli verſat͛ ãte o
culos q̃ illã ſp̃ i maĩbꝯ habui · ſ; etiã poſteris
erit clara ⁊ inſignis · Nemo vnq̃ȝ aĩo aut ſpe
maiora ſuſcipiet · q̃ ſibi non illi⁹ memoriã at
q; imaginẽ præponẽdã putet Eq̃dẽ ex oĩbꝯ
rebꝯ q̃s mihi aut fortũa ã natura tribuit · nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

habeo quod cum amicicia Scipionis poſſim cõparare. In hac mihi de rep. fuit cõſenſus. In hac rerũ cõſiliũ. In eadem requies plena oblectationis fuit. Nunq̃m illũ ne minima q̃dem re offendi. qđ quidem ſenſerim. Nihil audiui ex eo ipſe quod nollẽ. Vna dom⁹ erat. idez victus. is qz ꝯmunis. neqz ſolũ militia. ſz etiaz pegrinationes ruſticationes qz cões. Nã qd ego de ſtudijs dicã cognoſcẽdi ſemp aliqd aut diſcẽdi. i qbꝫ remoti ab ocul' ppl'i oẽ ociũ tẽpus qz ꝯtriuim⁹. Quaruz rerũ recordatio ⁊ memoria ſi vna cũ illo occidiſſz. deſideriũ ꝯiũctiſſimi viri atqz amãtiſſimi ferre nl'lo mõ poſſem. Sz nec illa extincta ſũt. aluntur qz potius ⁊ augent' cogitatione ⁊ memoria. Et ſi plane orbatus eſſem. magnũ tñ afferret mihi aetas ipſa ſolatiũ. Diutius enim in hoc deſiderio eſſe nõ poſſum. Oia ãt breuia tolerabilia eſſe debent. etiam ſi magna ſint. Haec habui de amicicia quae dicerẽ. Vos aũt hortor. vt ita virtutẽ locetis. vt ea excepta. nihil amicicia praeſtabilius eſſe putetis.

M. T. Ciceronis De amicicia finit' hic liber

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
170 G 15